

БЯРОЗКА

Для тых, хто хоча разабрацца ў гісторыі,
сучаснасці, сабе!

Літаратурна-мастацкі, грамадска-палітычны часопіс,
дадатак да літаратурна-мастацкага часопіса «Маладосць»

САКАВІК — КРАСАВІК

Выдаецца са снежня 1924 года

У 1974 годзе часопіс узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Выходзіць адзін раз у два месяцы

Галоўны рэдактар Алена МАСЛА

Рэдакцыя і рэдакцыйная рада:

Алесь БАДАК

Раіса БАРАВІКОВА

Лілія ЖАЎНЯРКЕВІЧ

Арцём КАВАЛЕЎСКИ (рэдактар
аддзела мастацкай літаратуры)

Мікалай КАЗЛОЎ

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Уладзімір ЛІПСКИ

Рагнед МАЛАХОЎСКИ

(намеснік галоўнага рэдактара)

Руслан НАЙДЗЕН (дызайнер)

Таццяна ПРАНОВІЧ

Маргарыта ПРОХАР

Галіна ПШОНИК (рэдактар аддзела
публіцыстыкі)

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

Аксана СПРЫНЧАН

Ірына ШАЎЛЯКОВА

Таццяна ШВЕД

Мастацкі рэдактар Віктар КАЛІНІН

Тэхнічнае рэдагаванне і вёрстка Любові КАСЦЮКЕВІЧ

Стыльрэдактар Кацярына ГОЛУБ

Рэдакцыя не рэцэнзуе і не вяртае дасланыя рукапісы.

Пры адсутнасці дадзеных аўтара ганарар не налічваецца.

Пры перадруку спасылка на «Бязрозку» абавязковая.

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарава, 19,

«Бязрозка». E-mail: bjarozka@mail.ru, bjarozka@gmail.com

Сайт: bjarozka.lim.by Тэлефон рэдакцыі: 288-24-62.

Падпісана да друку 13.04.2011. Фармат 70 x 100 ¹/₁₆. Папера афсетная.

Друк афсетны. Умоўн. друк. арк. 5,20. Ул.-выд. арк. 5,59. Тыраж 1493 экз. Заказ 939.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку».

220013, Мінск, праспект Незалежнасці, 79. ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009 г.

Часопіс «Бязрозка» зарэгістраваны ў Міністэрстве інфармацыі РБ. Рэг. нум. 210.

© «Бязрозка», 2011.

Заснавальнікі — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь;
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»

Проза
НЕЗАБЫЎНЫЯ СУСТРЭЧЫ
З АВЕЧКАЙ АДЭЛЯЙ АБО ADELJASTAR@TUT.BY 4

ЛІТАРАТУРНЫ КОНКУРС 10

Твары нашай культуры
АЛЕСЬ ЯКІМОВІЧ:
«ПІСАЦЬ ТЭБА ШЧЫРА,
ПРАЎДЗІВА, ПРЫГОЖА» 12
Вера ЖЫБУЛЬ

Нашы святы
ВІТАЙМА ВОЖЫКАЎ! 17
Арцём КАВАЛЕЎСКИ

БЫК 18
Ганад ЧАРКАЗЯН

Проза
СІНЯ СПАДНІЦА Ў МАЛІНАВЫЯ КВЕТКІ 20
Галіна ПШОНИК

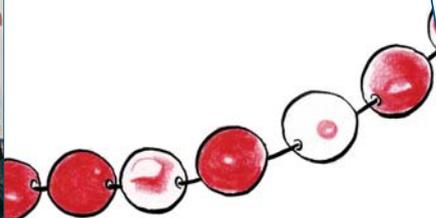
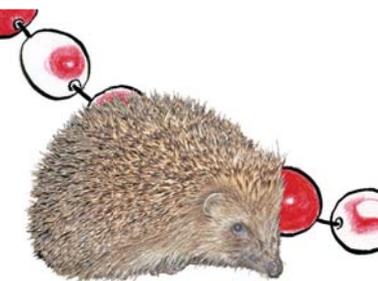
Паэзія
З ЛЮБОЎЮ ДА ЖЫВОГА 27
Арцём КАВАЛЕЎСКИ

ВЕНЕРЫН ЧАРАВІЧАК САПРАЎДНЫ 28
Віктар ГАРДЗЕЙ

«СУКВЕЦЦЕ Ў ФОРМЕ ЗГУБЫ» 29
Віктар ГАРДЗЕЙ

Гумар
АБСУРДЭЛЬКІ 30
Арцём КАВАЛЕЎСКИ

Міні-плакат 32-33

Проза
34 ЦАР-СОМ САМБУСОН І ЯСНЕЙКА
 Серж МІНСКЕВІЧ

42 ВЕРАСОК

Таямніцы паселішчаў
44 І ЗАСНАВАЎ КНЯЗЬ РАГАЧ ГОРАД...
 Аляксандр РОГАЛЕЎ

Чытаем па-беларуску
47 «БЯРОЗКА» ГАСЦЯВАЛА Ў «СПАДЧЫНЕ»
 Соф'я НЯЧАЕВА

Цяжкасці росту
48 АСАБІСТЫ ДЗЁННІК: НОВАЯ СТУПЕНЬ АДКРЫТАСЦІ!
 Вольга КАКШЫНСКАЯ

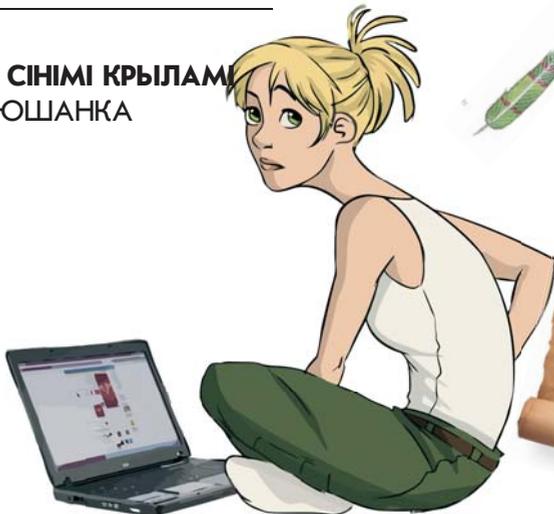
Займальная псіхалогія
52 УСМІХАЙЦЕСЯ, ПАНОВЕ!
 Алена ІВАНЮШАНКА

Дынамік
54 ВІТАЛЬ СТАХІЕВІЧ: «КОЖНЫ ПРЫЕЗД НА РАДЗІМУ — САЛОДКАЯ І ШЧАСЛІВАЯ ПАДЗЕЯ»
 Вольга НАВАЖЫЛАВА

58 ХІТЫ БЕЛАВЕЖСКОЙ ПУШЧЫ
 Вітаўт МАРТЫНЕНКА

Беларуская міфалогія
60 МІФ ПРА ЗНІКЛАГА БОГА
 Ірына КЛІМКОВІЧ

Вернісаж
64 ТЭАТР ПАД СІНІМІ КРЫЛАМІ
 Алена ІВАНЮШАНКА

Незабыўныя сустрэчы з авечкай Адэляй

або *Adeljastar @tut.by*

Наталля БУЧЫНСКАЯ

(Працяг. Пачатак у № 1)

Назаўтра я сабралася наведаць Адэлю на яе працоўным месцы. Паклала ў торбу два вялікія сакавітыя яблыкі і морквачку — пачастунак для маёй знаёмай — і выправілася за горад, прыкрыўшыся квяцістым парасонам ад сонца.

Адэля радасна бегла мне насустрач:

— Ну, нарэшце! Які сімпатычны парасончык у вас. Пойдземце вунь пад тое дрэва, у цянёк. А вы мне гасцінцаў прынеслі? — і Адэля бесцырымонна выхапіла з маіх рук торбу.

— О-о-о! Морквачка і яблыкі — гэта вельмі дарэчы. Якраз абедзенны перапынак. Трэба разнастаіць мой рацыён. А то ўсё траўка ды траўка. З такой ежай можна і на чалавечую гаворку забыцца.

Я ішла побач з Адэляй, хаваючы ўсмешку. Авечка сёння выглядала незвычайна: на галаве, на вушках, на баках, на ножках каля капыткоў — паўсюль былі завязаны прыгожыя стужкі, але было іх столькі, што нават воўначкі, якой Адэля так ганарылася, амаль не было бачна.

— Адэлька! Якое ў цябе сёння свята? — спыталася я.

— Ты такая прыбраная!

— Вы заўважылі? Гэта я спецыяльна, вас чакаючы, так прыбралася — па апошняй модзе! Мод-

ная тэндэнцыя патрабуе, каб усе гламурныя асобы ў гэтым сезоне насілі банцікі і стужкі, — і Адэля працягнула мне часопіс «Гламур на кожны дзень».

Зручна ўладкаваўшыся на зялёнай траўцы пад ліпай, я ўзялася гартаць часопіс, а Адэля прымасцілася побач.

— Сёння раніцай прыходзілі мае знаёмыя дзяўчаткі, — тлумачыла Адэля. — Звычайна яны прыносяць модныя часопісы і разглядаюць іх, абмяркоўваюць. Я стаю побач і слухаю. А

пасля часопіс пакідаюць мне. Дарэчы, гэта дзяўчаткі так прыгожа мне банцікі завязалі. Я сёння такая гламурная, — аж закаціла ад задавальнення вочкі Адэля. — Хоць зараз на модную тусоўку. Вам падабаецца?

— Ведаеш, Адэля, гэта, безумоўна, цікавая задумка — завязаць столькі стужачак, але мне ўсё ж здаецца, што іх замнога.

— Ах, пані Наталля, — расмяялася Адэля, — якая вы хітрая. Я так і ведала, што вам таксама захочацца быць гламурнай. Паверце, вы недастаткова ўвагі надаеце гэтай праблеме. Але я вам дапамагу, — Адэля сцягнула з сябе адну стужачку і падскочыла да мяне:

— Давайце ўпрыгожым вашу прычоску.

— Ты мяне не так зразумела, Адэлька... — адмахнулася я.

— Ды не саромейцеся! Быць гламурнай — гэта так захапляльна! — запэўніла Адэля, прыладжваючы бант мне на галаву. Капыткі яе далікатна датыкаліся да маіх валосоў. — Ну вось, — палюбавалася яна вынікам. — І ўвогуле, спадарыня Наталля, гэта цудоўны часопіс! Раю вам чытаць яго рэгулярна! — наступную стужку Адэля прычাপіла на мае басаножкі. — Там столькі карыснай інфармацыі!

— Напрыклад?

— Вось вы не дагледзелі да канца, а там яшчэ некалькі старонак, прысвечаных бранзалетам, іх форме, таўшчыні, колеру, матэрыялу...

— А яшчэ што?

— А яшчэ там напісана пра шкоду празмернага загару. Скура ад сонца чарнее, трэскаецца і старэе. Жах! Таму ўсім трэба карыстацца спецыяльным малачком для загару. Я хацела папрасіць вас купіць мне флакончык такога малачка.

— Навошта яно табе, Адэля?

— Як гэта «навошта»? — Адэля мітусліва забегала вакол. — ж цэлы дзень вымушана праводзіць на сонцы. Можна, маякура ўжо патрэскалася, проста гэтага пад воўначкай не бачна!

— Ну вось, ты сама сказала: твая скура знаходзіцца пад абаронай цудоўнай воўначкі і сонца ёй не пагражае.

6 — Што, — яшчэ больш занервавалася Адэля, — значыць, пад пагрозай знаходзіцца і мая ўнікальная воўначка?

— Адэля, даражэнькая, з тваёй воўначкай усё ў парадку. Не турбуйся.

— Лёгка вам казаць, — круцілася Адэля, спрабуючы сябе разгледзець з усіх бакоў.

Я дастала з торбы маленькае люстэрка і працягнула яго авечцы. Адэля, прыдзірліва аглядзеўшы сябе з усіх бакоў, памячэла.

— Ну так, здаецца, усё ў парадку. Але малачко ўсё ж купіце. І самі, глядзіце, не стаўцеся да сонца легкадумна. Вунь якая вы кірпатая сталі. І хаця ў гэтым сезоне рабацінне ўхваляецца...

— Адэля, па-першае, я супраць сваёй лёгкай кірпатасці нічога не маю. А па-другое, кім гэта можа ўхваляцца ці не ўхваляцца рабацінне?

— Як гэта кім? Намі, чытачкамі «Гламуру на кожны дзень». Дарэчы, у вас такое цудоўнае гламурнае люстэрка са стразамі. Яно мне так спадабалася! Пані Наталля, вы павінны мне яго падарыць! — Адэля прыціснула люстэрка да грудзей.

— Адэля, — бунтую я. — Ты і сама можаш купіць сабе люстэрка.

— Вось вы як! — абурылася Адэля. — Няма мне калі хадзіць па крамах — у мяне працоўны дзень дапазна. І заўважце, я не пашкадавала для вас сваіх лепшых стужачак! І калі я абгару на сонцы — вы будзеце вінаватая.

— Я? Зноў я вінаватая?

— Вы! Малачко купляць не хочаце — раз! Люстэрка пашкадавалі — два! Не прапанавалі мне свой парасон ад сонца — тры! Зразумейце, мне патрэбна сто адсоткаў абароны ад сонца!

— Ну добра, — здаюся я. — Забірай люстэрка і парасон.

— І малачко купіце, калі ласка, — супакоілася Адэля, — нос буду мазаць, каб не аблез.

Пасля такога рабаўніцкага прыёму я хуценька пачала збірацца дамоў.

Не паспела адысці крокаў на трыста, як пачула нейкі шум. «Пэўна, зноў Адэля ганяе каго-небудзь з чыпсамі», — падумала і вырашыла вярнуцца. Але як жа я здзівілася, убачыўшы, што на самай справе ганялі Адэлю! Два дзядзькі ў белых халатах і цётка, якая верашчала: «Хапайце яе, яна шалёная!»

— Стойце! Што вы робіце? Не чапайце авечку! — штомоцы закрычала я. Пагоня імгненна спынілася. Адэля, адчуўшы жаданую палёгка, кінулася да мяне і прытулілася да маіх ног.

— Вы яе гаспадыня? — пацікавіўся адзін дзядзька. Ён трымаў у руках вялікі шпрыц.

— Не, я не гаспадыня.

Тут наперад вылезла цётка:

— Ну дык і не ўмешвайцеся не ў сваю справу. Гэтая авечка шалёная! Ёй тэрмінова трэба зрабіць укол супраць шаленства! Я спецыяльна ветэрынараў выклікала! Яна мяне ўчора ледзь за нагу не цапнула.

— Паслухайце! Адэля — мая даўняя знаёмая. І зусім не шалёная. Яна вельмі рахманая і добразычлівая авечачка, і яшчэ — чысцёха. А за гэтай жанчынай учора ганялася, таму што яна смецце пакінула на лужку, дзе Адэля пасвіцца.

— Ды што вы кажаце! — цётка ваяўніча падперла бакі рукамі. — Я інтэлігентная асоба, а вы мяне так зневажаеце! Можна, яна вас ужо пакусала і вам таксама трэба ўкол рабіць. І ўвогуле, вас тут учора не было і вы нічога не бачылі! — крычала цётка.

— Вось вы тут са шпрыцам авечку сумленную па полі ганяеце, а яна вас ветліва прасіла абгорткі прыбраць.

Цётка аж пачырванела, торбу з рук выпусціла, нагамі затупала:

— Авантурыстка вы! Звязаліся з нейкай вар'яткай! Паклёп на мяне наводзіце!

Тут ад гуртка людзей, што тоўпіліся вакол, адлучыліся два хлопцы.

— Чакайце! Мы тут учора былі. І на свае вочы бачылі, як Адэля патрабавала, каб вы за сабой смецце прыбралі, а вы яе абражалі. Яна калісьці і нас так прывучыла за сабой прыбіраць.

— Яшчэ кандыдаты на вакцыну супраць шаленства, — пляснула рукамі цётка.

Адэля нарэшце аддыхалася і, адчуўшы, што пагроза расправы крыху адступіла, вытыркнулася з-за маіх ног:

— Можна, дзеля справядлівасці, вы і мяне паслухаеце? — ветліва спыталася яна ветэрынараў.

— Каго вы слухаеце, — абурылася цётка. — Гэта нявыхаваная жывёліна!

Адэля з годнасцю зірнула на скандалістку:

— Я, вядома, жывёла. З гэтым не паспрачаешся. А вось на конт ступені выхаванасці — гледзячы з кім параўноўваць!

Тут ужо ўсе мы рассмяяліся. Толькі цётка хапала ротам паветра і лыпала вачыма. Потым падхапіла торбу і кінулася прэч.

Адсмяяўшыся, адзін з ветэрынараў сказаў:

— Ну і ну, Адэля. Дык ты, па сутнасці, «зялёная»!

— Што? — вылупіла вочы авечачка і схапілася за гламурнае люстэрка. — Усё жыццё была блакітная, а раптам пазелянела!

— Адэля, усё ў парадку. Пра «зялёных» я табе пасля раскажу. Гэта арганізацыя такая.

— А? Што? Вы мяне не падманваеце?

— Колер тваёй воўначкі зусім не змяніўся. Нічога не здарылася.

8

Адэля з палёгкай паўтарыла:

— Так, нічога не здарылася, — і раптам як залямантуе:

— Як гэта — нічога?! А стрэс? — і брык на зямлю. — Ну вось, ногі адняліся. Ратуйце мяне! — закрычала яна ветэрынарам.

— Выклікайце гаспадыню, — кінуў мне адзін з іх, — і скажыце, каб захапіла з сабой даведку аб медыцынскіх прышчэпках, якія рабілі авечцы.

Я схапіла мабільны.

— Пані Гэлена, мы з вамі не знаёмыя, але ваша Адэля — мая прыяцелька. Дык вось, ёй дрэнна. Хутчэй бяжыце на лужок. І медыцынскую даведку захапіце!

Гаспадыня не стала задаваць лішніх пытанняў ці панікаваць. Прыбегла праз некалькі хвілінак.

— Адэлечка! А мая ж ты даражэнькая! — тая нават вухам не павяла.

— Што з ёю, доктар?

— Перанервала я ваша авечка. Пакажыце медыцынскую даведку, ці ўсе прышчэпкі ёй зроблены? Не хвалюйцеся. Мы дадзім ёй бюлетэнь на некалькі дзён. Адлежыцца, адпачне, і ўсё будзе добра, — запэўніў ветэрынар, выпісваючы паперку. — Хай пап'е ліпавую ці мятную гарбату. Ну і трэба пазбягаць стрэсаў.

— А з чаго б той стрэс? — здзівілася гаспадыня.

Адэля прыакрыла вочы:

— Як гэта, з чаго? А ці я вам не казалася, якія нервовыя ў мяне ўмовы? А колькі разоў прасіла службовы мабільнік мне купіць, каб у выпадку чаго я пазваніць магла?

— Ну, — умяшаўся адзін з ветэрынараў, — мы бачым, што пацыентка пачуваецца лепш, возьміце рэцэпт на вітаміны і бывайце здаровыя.

Яны пайшлі.

А Адэля ўсё яшчэ дакорліва глядзела на гаспадыню.

Тут ужо я ўмяшалася:

— Прабачце, зараз я вам усё патлумачу. Ты як, Адэлька?

— Здаецца, мне ўжо лепш, — узнялася на ногі авечка. — Толькі галава круціцца і есці вельмі хочацца. Пайду траўкі паскубу. А вы тут раскажыце, што мне сёння перажыць давялося.

Пакуль я хуценька пераказвала пані Гэлене, што здарылася, Адэля са смакам

скубла траўку. Але трымала вушкі на макушцы і не прамінала ўставіць слоўца, нагадваючы пра небяспеку, якая ёй толькі што пагражала, і пра перажыты страх. А гаспадыня толькі вохкала ды ўсплясквала далонямі. Пасля Адэля запрасіла мяне наведаць яе ў загончыку, бо ў бліжэйшыя дні на работу яна не пойдзе — у яе бюлетэнь. Мы развіталіся. Адэля, прыхапіўшы трафейныя часопіс, люстэрка і парасон, разам з гаспадыняй накіраваліся на сваю ферму, а я — дамоў.

Ну, скажу я вам, і дзянёк выдаўся! Падобна на тое, што добры адпачынак не зашкодзіць не толькі Адэлі. Да таго ж, пакуль мы валтузіліся на лузе, неба спрэс зацягнула цёмнымі хмарамі і пайшоў дождж, так што дамоў я вярнулася, прамоклая да ніткі. І не дзіва: у мяне ж няма цудоўнай густой воўначкі, якая б абараняла і ад сонца, і ад дажджу.

Працяг будзе.

Малюнкi Алены ЯРМОЛЕНКА

ЛІТАРАТУРНЫ КОНКУРС

Часопіс для падлеткаў «Бярозка» і РВУ «Літаратура і Мастацтва» аб'яўляе літаратурны конкурс. Конкурс пройдзе сярод юных аўтараў ва ўзросце ад 12 да 18 гадоў з красавіка 2011 года да красавіка 2012 года.

Мэты і задачы конкурсу:

- выхоўваць у моладзі любоў і беражлівыя адносіны да беларускай культуры, мовы, нацыянальных традыцый;
- стымуляваць творчую моладзь, спрыяць самарэалізацыі і раскрыццю творчага патэнцыялу;
- звяртаць увагу бацькоў і настаўнікаў на важнасць дзіцячай літаратурнай творчасці, павышаць грамадскі прэстыж гэтага віда дзейнасці;
- падтрымліваць юныя таленты і далучаць іх да працы з творчай інтэлігенцыяй;
- выхаваць у чытачоў часопіса «Бярозка» высокія маральныя якасці, пачуццё любові да прыгожага, высакароднага.

Конкурс будзе праходзіць па дзвюх намінацыях:

- намінацыя «Проза»;
- намінацыя «Паэзія».

Ад аднаго ўдзельніка могуць быць прынятыя работы ў розных намінацыях.

Тэрміны правядзення:

- 1 этап: падбор літаратурных прац — да красавіка 2012 года;
- 2 этап: работа журы — да мая 2012 года;
- 3 этап: падвядзенне вынікаў, абвяшчэнне і ўганараванне пераможцаў — май 2012 года.

Падача твораў на конкурс

Творы прадстаўляюцца да 1 красавіка 2012 года.

Афармленне работ:

- работы павінны быць надрукаваны на камп'ютары (шрыфт не менш 14, інтэрвал 1,5). У правым верхнім кутку першай старонкі кожнай работы ўказваецца імя, прозвішча, узрост аўтара, хатні адрас і кантактны тэлефон;
- усе творы дубліруюцца на электронным носьбіце ў фармаце Word;
- не будуць разглядацца: рукапісныя матэрыялы, творы без подпісу і падпісаныя псеўданімі, калектыўныя творы;

УВАГА!

• прымаюцца творы толькі на беларускай мове.

Аўтарскія правы ўдзельнікаў конкурсу:

- дасланыя на конкурс творы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца;
- дасланыя на конкурс творы разглядаюцца арганізатарамі як дазвол на іх публікацыю;
- арганізатары абавязуюцца праінфармаваць аўтараў аб магчымай публікацыі.

Крытэрыі ацэнкі твораў:

- арыгінальнасць, навізна тэм, ракурсаў іх раскрыцця і выкарыстаных мастацкіх прыёмаў;
- яркасць і самабытнасць таленту;
- дасканаласць мовы і стылю;
- кампазіцыйная цэласнасць твораў;
- агульны культурны ўзровень аўтара.

ТВОРЧЫ КОНКУРС

Я

Інфармацыю па конкурсе можна атрымаць:

- па тэлефоне: 288-24-62;
- па e-mail: bjarozka@mail.ru.

Уганараванне пераможцаў:

- прызёры конкурсу атрымаюць памятныя дыпломы;
- у кожнай намінацыі ўстанаўліваецца па адным першым месцы;
- лепшыя творы будуць апублікаваныя ў часопісе «Бярозка»;
- пераможцы атрымаюць дыпломы з указаннем намінацыі, а таксама каштоўныя прызы;
- заахвочвальныя прызы атрымаюць удзельнікі па меркаванні членаў журы.

Вынікі конкурсу будуць падведзены на супольным пасяджэнні журы і арганізатараў, членаў рэдкалегіі часопіса «Бярозка».

Абвяшчэнне пераможцаў адбудзецца падчас выніковай імпрэзы, разам з сімвалічнай пасадкай маладых бярозак.

РВУ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

І ЧАСОПІС «БЯРОЗКА»

АБВЯШЧАЮЦЬ ЗАСНАВАННЕ ЛІТАРАТУРНАЙ ПРЭМІІ ІМЯ АЛЕСЯ ЯКІМОВІЧА

Літаратурнай прэміяй імя Алеся Якімовіча ўзнагароджваюцца аўтары часопіса «Бярозка» за творы, надрукаваныя ў часопісе на працягу бягучага года.

Прэмія прысуджаецца ў двух намінацыях:

- проза;
- паэзія.

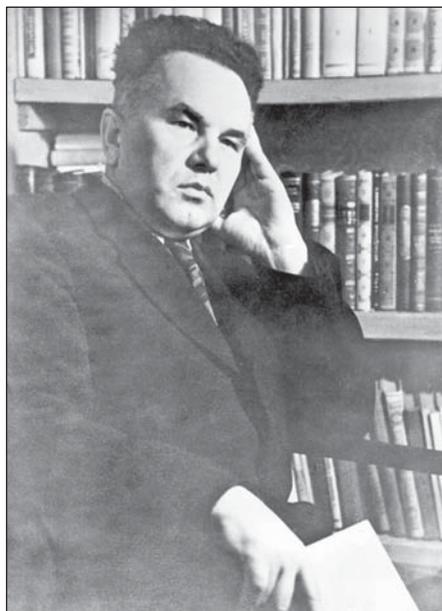
Вылучэнне літаратурных твораў на прэмію пачынаецца з 2011 года.

Намінантаў вызначае рэдакцыя часопіса «Бярозка» сумесна з РВУ «Літаратура і Мастацтва». Зацвярджаюцца лаўрэаты на пасяджэнні рэдкалегіі часопіса «Бярозка».

Вынікі за бягучы год падводзяцца ў лютым наступнага года. Узнагароджванне лаўрэатаў адбываецца ў красавіку.

Лаўрэаты ганаруюцца дыпламамі, памятнымі нагруднымі знакамі, грашовай прэміяй.

**Алесь
ЯКІМОВІЧ:
«Пісаць
трэба шчыра,
праўдзіва,
прыгожа»**

Вера ЖЫБУЛЬ,
кандыдат філалагічных навук

**Бываюць эпохі, калі сам час патрабуе асоб шматгран-
ных і захопленых, сам нараджае іх і выхоўвае. Здаец-
ца мне, такім часам стала для Беларусі першая траціна
XX стагоддзя. І адным з яркіх прадстаўнікоў таго таленаві-
тага пакалення быў Алесь Якімовіч.**

Калі мы паспрабуем пералічыць, якія ролі давялося яму іграць на жыццёвай сцэне, то заўважым, што бадай усе яны звязаныя з літаратурай і многія — з дзіцячай літаратурай. Але ж якія разнастайныя гэтыя ролі! Рэдактар часопіса «Беларускі піянер» (які на працягу свайго існавання памяняе імя двойчы: спачатку на «Іскры Ільіча», потым на «Бярозку»), паэт, прэзаік, перакладчык, кінасцэнарыст, казачнік...

Алесь Якімовіч пакінуў успаміны, з якіх перад намі паўстае чалавек сціплы і вельмі працавіты, звычайны сын свайго часу, якому

ў пэўнай галіне давялося стаць майстрам на ўсе рукі.

Нарадзіўся будучы пісьменнік 4 студзеня 1904 года у сялянскай сям'і, але лічыў справай гонару атрымаць адукацыю. Ён выдатна адчуваў, у які незвычайны час яму выпала жыць. Для беларусаў гэта была эпоха вялікіх культурных адкрыццяў — новага набыцця нацыянальных скарбаў вакол сябе і ў сябе саміх. На двухмесячных настаўніцкіх курсах (1921), як прызнаецца Алесь Якімовіч, ён «...адчуў сябе новым чалавекам», адчуў павягу да сваёй культуры, аднаўленне справядлівасці: «А колькі цяргеў я

і мае сябры па школе — пачатковай і вышэйша-пачатковай — за “дзеравеншчыну”. Значыць, не дзеравеншчына жыла ў нас так моцна, а родная мова і свае нацыянальныя звычаі! <...> Такія цудоўныя скарбы мела наша літаратура, і іх ад нас хавалі». І ён шчыра імкнўся працягваць гэтую справу, рабіць новыя адкрыцці.

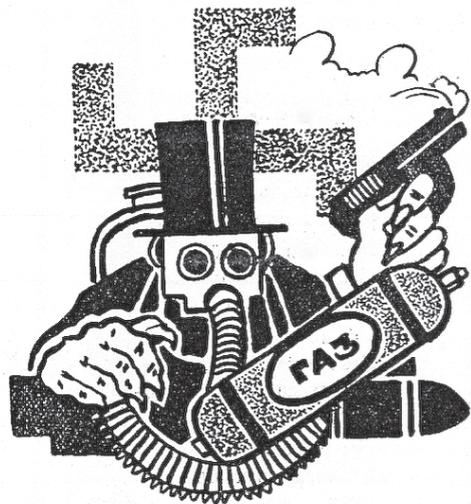
Спецыяльную адукацыю Алесь Якімовіч атрымаў у Белпедтэхнікуме — легендарнай установе, у якой выкладаў Якуб Колас, іншыя выбітныя дзеячы беларускай культуры і сярод выпускнікоў якой было шмат выдатных пісьменнікаў. Пазней ён скончыць яшчэ і літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне БДУ.

Апынуўшыся ў асяродку, які літаральна бруіў паэзіяй, юнак ахвотна далучыўся да літаратурнага руху, увайшоў у аб’яднанне «Маладняк». Праўда, знайсці сваё месца ў імклівым і складаным літаратурным працэсе здолеў не адразу. «Пісаць вершы ў духу імажынізму і футурызму я не ўмеў, — распавядае Алесь Якімовіч ва ўспамінах. — А простыя вершы, якія мне хацелася пісаць, былі не ў модзе». Таму ад вершаў ён пераходзіць да прозы, і ўрэшце адкрывае для сябе ніву дзіцячай літаратуры, на якой будзе плённа працаваць усё жыццё.

Яшчэ студэнтам Белпедтэхнікума Алесь Якімовіч пачаў працаваць у часопісе «Беларускі піянер». Каб зразумець, чым яму давалося займацца ў рэдакцыі, варта разгарнуць старонкі часопіса. І мы пабачым, якім шырокім было поле яго дзейнасці. Алесь

Якімовіч загадваў літаратурнай часткай, а літаратурных твораў друкавалася шмат, іх трэба было рэдагаваць, а некаторыя — і перакладаць з іншых моў. Свае першыя творы дасылалі і чытачы, і тут ужо патрабавалася быць не толькі рэдактарам, але і педагогам, і знаўцам літаратуры. У кожным нумары змяшчаўся раздзел «Што чытаць» — і гэта быў не просты спіс літаратуры, а кароткі расповед пра кожную кніжку.

Пачатак сваёй працы Алесь Якімовіч узгадвае як час не самы лёгкі: «У канцы 1924 года ЦК камсамола прызначыў мяне як маладнякоўца-камсамольца сакратаром першага нашага піянерскага часопіса “Беларускі піянер”. Рэдактарам часопіса быў Уладзімір Дубоўка, якога выклікалі для гэтай работы з Масквы. На жаль, пасля выхаду першых нумароў ён зноў вярнуўся ў Маскву... Ніхто, між іншым, і не падумаў, што я яшчэ вучуся

Адразу загрымелі гарматы, кулямёты, пачуўся свіст куль...

і ніякай рэдактарскай падрыхтоўкі і практыкі не маю. Нялёгка было мне. Помню, прыслаў вучань кароценькае апавяданне "Пятачок". Добрае апавяданне, толькі з граматычнымі памылкамі. Памылкі я выправіў і апавяданне надрукаваў за подпісам вучня. Потым выявілася, што гэта вядомае хрэстаматыйнае апавяданне Л. Талстога "Пятачок згубіў...". Прышлося мне засесці за падручнікі, перачытаць хрэстаматыі Л. Талстога, сачыць за піянерскім друкам, каб другі раз не трапіць у няёмкае становішча.

«Беларускі піонер» чытаць цікава і сёння. Нядзіўна: да яго падрыхтоўкі далучыліся выдатныя мастакі (Аляксандр Ахола-Вало, Раман Семашкевіч, Анатоль Тычына, Міхась Філіповіч, Яфім Тарас ды іншыя), пісьменнікі, навукоўцы.

Як выглядаў часопіс у тая гады? У кожным нумары друкаваліся матэрыялы пра жыццё беларускіх піянераў — і пра жыццё ва ўсім свеце, найперш у краінах, дзе вялася рэвалюцыйная барацьба. Шмат увагі надавалася нядаўняй гісторыі і рэчаіснасці маладой савецкай дзяржавы. Разглядаліся сітуацыі, апісанія самімі юнымі чытачамі, — так складалася асаблівая піянерская этыка (выкараненне кепскіх звычак: курэння, азартных гульняў).

Разгорнутым быў навукова-папулярны раздзел. Тут публікаваліся займальныя, карысныя звесткі з розных галін навукі (хіміі, біялогіі, медыцыны) і тэхнікі. Ужо назвы артыкулаў паказваюць, наколькі разнастайнымі былі тэмы: «Рыба, якая ўе гнёзды», «Ці адчуваюць насякомыя боль», «Як зрабіць фота-апарат», «Радые для глухіх», «Новы ветраны рухавік», «Трэба мець моцныя і чыстыя зубы»... Шматлікія віктарыны дапамагалі піянерам замацоўваць набытыя веды. Адзін з пастаянных забаўляльных раздзелаў — «Падумай» — утрымліваў задачы, галаваломкі і нават жарты. Як могуць у вучобе дапамагчы жарты? Лёгка!

«Настаўнік: Назавіце мне незамярзаючую вадкасць (жыдкасць).

Вучань: Гарачая вада».

Сустрэкаліся і чыста практычныя парады, напрыклад, артыкулы-інструкцыі «Як латаць панчохі», «Рамантуем кніжкі». Выходзілі тэматычныя нумары. Так, № 4 за 1928 год быў прысвечаны ахове птушак і дапамагаў піянерам арга-

нізаваць такую працу — нарабіць дуплянак і шапакоўняў па прапанаваных часопісам чарцяжах.

Літаратурная частка была, без перабольшвання, самай аб'ёмнай. Тут друкаваліся дзіцячыя творы пісьменнікаў, што сённа сталі класікамі беларускай літаратуры (Кандрата Крапівы, Уладзіміра Жылкі, Максіма Гарэцкага, Янкі Маўра...), таленавітых маладых творцаў, на жаль, менш вядомых сённа (Юлія Таўбіна, Змітрака Астапенкі і іншых). Многа было і перакладаў з іншых моў — рускай, украінскай, англійскай, нават эсперанта. Асаблівы раздзел прызначаўся для малодшых дзетак («Акцябратам для чытання»), і тут пераважалі мастацкія творы — апавяданні, вершы, казкі.

Публікаваў Алесь Якімовіч у часопісе і ўласныя творы — іх нават цяжка пералічыць: апавяданні, нарысы, вершы, байкі, урывак з аповесці «Перамога»... (Акрамя гэтага яго творы друкаваліся ў іншых выданнях. Выходзілі і асобныя кніжкі: зборнік апавяданняў для дзяцей «Гул бубна» (1925), аповесці «Перамога» (1932), «Незвычайны мядзведзь» (1934), казка ў вершах «Каваль Вярнідуб» (1936) і інш.)

Зрабіў гэты цудоўны пісьменнік і шмат перакладаў, частка з іх у часопісе падпісана (поўным імём, ініцыяламі А. Я.), частка не падпісана зусім. Пераклады выходзілі таксама асобнымі кніжкамі: «Казкі, апавяданні, байкі» Льва Талстога, апавяданне Івана Тургенева «Му-му»; «Дзед Мазай і зайцы», вершаваныя казкі Аляксандра Пушкіна... Гэты спіс можна доўжыць і доўжыць!

Асабліва добра ў Якімовіча атрымліваліся пераклады твораў, блізкіх да яго ўласных творчых схільнасцей: «У Коласа я вучыўся пісаць — проста, ясна, без мудрагельства», — прызнаецца пісьменнік ва ўспамінах. З цягам часу майстэрства Якімовіча-перакладчыка расло, і яму паддалася нават моўная гульня — ледзьве не самае складанае для перакладчыкаў.

Выступаў Алесь Якімовіч і як крытык, а крытыка дзіцячай літаратуры — справа тонкая, асабліва калі гаворка ідзе пра творы саміх дзяцей. Тут патрабаваліся немалыя педагагічныя здольнасці, тым больш што часта выходзілі літаратурныя густы даводзілася з нуля. І Якімовіч з гэтай працай спраўляўся. У 1928 годзе ён надрукаваў у «Беларускім піянеры» разгорнуты артыкул «Як хто піша апавяданні». Парады, якія пісьменнік дае аўтарам-пачаткоўцам, дарэчы, зусім не састарэлі і сёння могуць пайсці на карысць — у прыватнасці юным карэспандэнтам сучаснай «Бязрозкі».

«Пішуць і друкуюць апавяданні, каб паведаміць чытачу аб нечым сапраўды для яго новым, невядомым і цікавым...»

МЫ ПАТРАБУЕМ!

ТАВАРЫШЫ бацькі і маткі, ШАНОўНЫЯ дзяды і бабулькі,

ГРАМАДЗЯНЕ цёткі і дзядзькі,

даволі зьлезкавацца над намі! Мы, вольныя дзеці Кастрычніка, ПАТРАБУЕМ аховы дзяцей!

16 Аўтар <...> павінен сам надзвычай добра ведаць, вывучаць тое, аб чым піша...»

Як трэба пісаць? «Шчыра, праўдзіва, прыгожа».

«Героя трэба заставаць і знаходзіць у часе дзеяння, у часе жывой і карыснай працы яго».

«Творчыя сродкі, якімі аздабляецца апавяданне, адыгрываюць не меншую ролю, чым самая тэма і змест апавядання».

Безумоўным было патрабаванне пісьменнасці — як у пабудове твора (яго кампазіцыі, адборы дэталей, мастацкіх сродкаў), так і ў элементарным правапісе («дакладнае веданне аўтарам мовы і законаў сінтаксісу»).

Ува ўсіх гэтых парадах чытаецца тое, што было важным для самога Алеся Якімовіча: пісьменніцтва — гэта не забаўка, а праца; каб авалодаць яе «прыладамі», трэба крытычна ацэньваць вынікі сваёй творчасці і пастаянна вучыцца. Алеся Якімовіч папярэджвае: «Не ўсё, што пішацца, называецца літаратурай і прыгожай». Літаратура — гэта толькі «высокамастацкія творы, якія адбываюць у сабе, як у люстэрку, цікавыя і характэрныя з'явы жыцця, якія ўключаюць у сябе пэўную тэму, што знітоўвае сабою паасобныя моманты, малюнкi з'яў».

Юным аўтарам была вельмі патрэбная такая гутарка, і яна, безумоўна, мела свой плён. Можна сказаць, што «Беларускі піянер» выходзіў новае пакаленне аматараў прыгожага слова. На яго старонках упершыню пабачыла свет мноства апавяданняў і вершаў, створаных школьнікамі. Не-

каторыя з іх пазней звязуць сваё жыццё з літаратурай, напрыклад, пісьменнікі Кастусь Шавель, Алесь Розна, Сцяпан Ліхадзіеўскі, літаратуразнаўца Леанід Царанкоў.

Алеся Якімовіч паспрабаваў сябе і як кінасцэнарыст. На жаль, вайна не дазволіла зняць фільмы па трох яго сцэнарыях: праца над адным з іх павінна была пачацца 22 чэрвеня 1941 года...

У Вялікую Айчынную вайну Алесь Якімовіч быў на фронце, удзельнічаў у баях. У 1943 годзе паранены і камісаваны. Пасля гэтага зноў вярнуўся ў дзіцячую літаратуру. Ён будзе рэдагаваць часопіс «Бярозка», працаваць рэдактарам у выдавецтве дзіцячай і юнацкай літаратуры, літаратурным кансультантам у Саюзе пісьменнікаў.

З дзяцінства Алесь Якімовіч захапляўся казкамі і ў пасляваенны час, ужо ў сталым узросце, захаваў гэты інтарэс і сам ператварыўся ў казачніка — выбраў і апрацаваў для дзяцей народныя казкі, якія ўпадабаў найбольш.

Звярнуўся Алесь Якімовіч і да гістарычнай тэматыкі, прысвяціўшы ёй аповесці «Адкуль ліха на свеце», «Канец сервітуту», «Кастусь Каліноўскі».

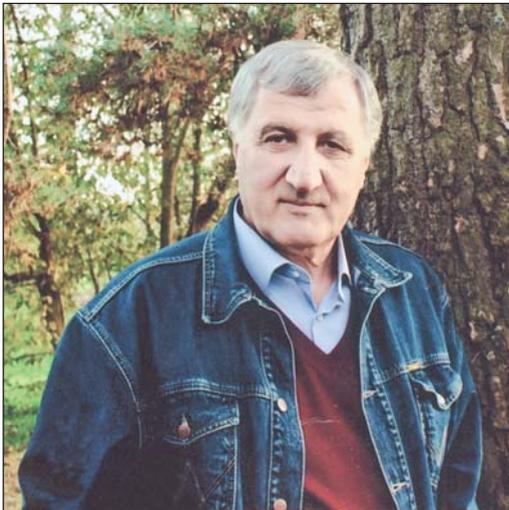
Сёння, на жаль, імя Алеся Якімовіча гучыць у школе і ў літаратурнай навуцы не так часта. А так хацелася б, как яго памяталі не толькі спецыялісты-літаратуразнаўцы!

У афармленні выкарыстаны ілюстрацыі з часопісаў «Іскрылыча» і «Бярозка» розных гадоў. Падборка ілюстрацый Веры ЖЫБУЛЬ

Вітайма вожыкаў!

Шаноўныя сябры, памятаеце, у апошнім нумары «Бярозкі» за 2010 год Аксана Спрынчан, дырэктар Паэтычнага тэатра «Арт.С», нагадала нам, што 2011 год — гэта год Вогненнага Вожыка паводле канцэптуальнага дванаццацігадовага праекта «Святкуйма беларускае!», які стартаваў у 2009 годзе? Нашым часопісам разам з Паэтычным тэатрам «Арт.С» быў абвешчаны конкурс на лепшы твор літаратуры альбо мастацтва, прысвечаны калючаму герою гэтага года. Адкрываем публікацыю твораў апавяданнем «Бібік» Ганада ЧАРКАЗЯНА

Арцём КАВАЛЕЎСКІ

Я ўпэўнены, што ўсё ў жыцці трэба рабіць сур'ёзна і адказна. Трэба верыць у заўтрашні дзень і працаваць для гэтага ўпарта і шмат.

Ганад ЧАРКАЗЯН

Ганад Чарказян нарадзіўся 18 кастрычніка 1946 года ў сяле Ерасхаун Акцембяранскага раёна (Арменія) у сялянскай сям'і. Пасля заканчэння сярэдняй школы вучыўся ў тэхнічным вучылішчы горада Ерэвана і прафтэхвучылішчы горада Эчміадзіна. Працаваў на суднарамонтным заводзе імя Ф. Дзяржынскага ў горадзе Тупсэ. Служыў у Савецкай арміі. Скончыў Ерэванскі індустрыяльна-

педагагічны тэхнікум і будаўніча-педагагічны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута. Працаваў тэхнікам, майстрам, прарабам, тэхнолагам, начальнікам участка, інжынерам і загадчыкам аддзела ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Упершыню апублікаваў свае вершы ў часопісе «Піянер» (Ерэван) у 1963 годзе. У Мінску жыве з 1973 года. Аўтар больш як дваццаці кніг.

БІБІК

Дзед Макар любіў свайго сабачку не толькі таму, што той, як маленькі цень, бегаў за ім услед, а найперш за тое, што ён быў яму сапраўды, як родная душа, верны і адданы. Сабачка бегаў за ім, нібы разумеў, што дзеда аднаго пакідаць нельга. Апошнім часам той зусім знядужаў і вельмі перажываў, што пасля яго смерці сабачка застанецца беспрытульным сіратаю. Магчыма, дарэмна ён так думаў. Але хто ведае, як у такіх выпадках трэба думаць? Яны проста не маглі жыць адзін без аднаго, і хто каму больш патрэбны, вызначыць было цяжка.

Гэтым разам дзед Макар сядзеў на ганку сваёй старэнькай хаты і курыў самакрутку. У галаве яго раіліся самыя розныя думкі. Ён згадваў усё тое, што калісьці задумаў і не паспеў зрабіць. Сабачка мітусіўся ля куста парэчак і на кагосьці неспакойна бурчэў. Нібыта там адшукаў свежыя косткі — адмысловыя сабачыя прысмакі.

— Бурчы-не бурчы, а не тваё гэта ўсё будзе, — як з чалавекам, размаўляў з ім дзед.

Ён быў упэўнены, што сабачка яго разумее. Дзед ведаў, што пад гэтым кустом часта з'яўляецца вожык Бібік. Вожык меў сваю сямейку, якая жыла пры самым хлёўчыку. А назвала так вожыка ўнучка дзеда Макара, калі паказала яму сваю знаходку.

— Бібік — гэта вялікі вожык, а ягоныя маленькія дзеткі — Хабібулікі, — ахрысціла аднойчы вожыкаву сям'ю дзяўчынка.

З таго часу і дзед называў вожыка Бібікам, а маленькіх важанятаў — Хабібулікамі. Сам ён вельмі ганарыўся, што вакол яго так мірна жывуць вожыкі. Яны зусім не баяліся дзеда, асабліва Хабібулікі.

...Сабачка між тым не пакідаў куста. Ён то кідаўся да яго, то бегаў вакол, то вяртаўся да дзеда, нібыта аб чымсьці прасіў.

Дзед спачатку не звяртаў увагі на гэту мітусню сабачкі, уважаю-

чы яе за чарговую гульню, аднак урэшце падняўся, падышоў да таго месца, што не давала спакою яго маленькаму сябру.

— Калі там Бібік і Хабібулікі, то мала табе не будзе, — зласнавата прабурчэў дзед Макар. — А калі што іншае — тады паглядзім...

Сабачка віляў хвостом, быццам згаджаўся з гаспадаром. Дзед Макар асцярожна расхінуў парэчкавыя галінкі і ўбачыў тое, чаго ніяк не чакаў: вожык Бібік ляжаў на спіне. Спачатку дзед падумаў, што той нежывы, і ад распачы ледзь не заплакаў. Але ўважліва прыгледзеўшыся да нерухамага звярка, пераканаўся, што жывы той усё ж. Бібік паспрабаваў перакуліцца на бок, аднак тут жа сціх. На жываце ў вожыка чырванела крываваая пляма, і дзед Макар зразумеў, што яго сябра паранены.

Ён апусціўся на калені і асцярожна, каб не спалохаць Бібіка, пачаў аглядаць рану і толькі ця-

пер заўважыў, што з яе тырчыць аскепак шкла. Дрыготкімі рукамі, нешта прыгаворваючы, ён усё ж змог выцягнуць калючую шкліну. Прысеў ля куста. На вачах дзеда выступілі слёзы. Сабачка адразу перастаў скуголіць і прысеў ля гаспадара. Ён, здаецца, усё разумеў і з цікавасцю паглядаў туды, дзе ляжаў бездапаможны вожык.

Дзед Макар круціў у руках востры аскепак шкліны і ніяк не мог зразумець, якім чынам на яго нацкнуўся Бібік. Цікавыя стварэнні гэтыя вожыкі: самі ўсе з калючак, а пакалечыцца таксама могуць...

Дзед Макар зажывіў вожыкаву ранку нейкай гаючай маззю, а потым доўга апекаваўся ім, паіў свежым малаком, пакуль не ўпэўніўся, што параненаму больш нічога не пагражае. А той, каб пераканаць дзеда, што амаль ачуняў, пачаў часцей паказвацца яму на вочы. Не брахаў больш на вожыка і сабачка. Ён толькі віляў хвостом, даючы зразумець, што пасля дзеда ў двары ён таксама гаспадар.

Вожык Бібік і ўсе Хабібулікі былі задаволены. Зноў у двары ўсталяваліся мір і ўзаемапаразуменне.

Пасля гэтага выпадку дзеда Макара нібы падмянілі, ён зусім забыўся пра свае змрочныя думкі, павесялеў душою, бо яшчэ раз пераканаўся ў тым, што чынячы дабро, ратуючы нават вожыка, чалавек ратуе самога сябе...

**Пераклад з курдскай
Казіміра КАМЕЙШЫ.
Фота Аксаны СПРЫНЧАН**

Сіняя спадніца Малчанавыя кветкі

Галіна ПШОНИК

Выспа

Раптам Ганка зразумела, што да сённяшняга дня ніколі не бачыла на гэтых дзвярах замка. Нават калі ў Бор прыеджала аўталаўка і бабуля ішла па прадукты, хату зачыняць звычкі не мела. Не ведаючы навошта, Ганка схавала замок рукой і тут жа руку адхапіла: разагрэты чэрвеньскім сонцам чорны метал агрызнуўся сапраўдным апёкам. І апёк гэты нібыта прарваў пухір трылогі, які надзімаўся і надзімаўся ўсе паўгадзіны, пакуль дзяўчына ў разгубленасці блукала вакол бабулевай хаты, па садзе і гародзе:

— Бабуля-а-а-а!..

Ганка хацела ўчыніць бабулі сюрпрыз. Тая ведала, што сёлета ўнучка паступае ў ВНУ, і чакала яе ў гасці толькі напрыканцы лета. Ганка вельмі любіла сваю бабулю, бясконца, нават невытлумачальна добрую, рукадзельніцу і казачніцу. Раней маміна мама кожную зіму прыеджала да іх у Мінск, і ўнучцы штовечар даставалася новая дзівосная казка. Але пасля смерці дзеда бабуля выбіралася ў горад значна радзей — не было каму пакінуць гаспадарку. Вось Ганка і вырашыла: на тры дні, якія заставаліся ад выпускнога вечара да централізаванага тэсціравання, з'ездзіць у Бор самой.

На крык выйшла на ганак свайго дома суседка цётка Ліда і гучна загаварыла праз плот:

— Дзень добры, Ганначка! Няма тваёй бабулі дома. Учора адвезлі ў райбальніцу.

— Цётка Ліда, тады я пакіну рэчы ў вас? А сама — да бабулі.

— Рэчы, вядома ж, пакінуць можаш, але як ты паедзеш? Сёння ўжо ад нас у райцэнтр аўтобуса не будзе.

— Мне трэба сёння. У мяне толькі тры дні.

— Добра, паспрабую папрасіць Генку, сына нашай новай ветэрынаршы. У яго матацыкл — ён нас часта выручае. А ты пакуль заходзь у хату — мая ж Кацярына з мужам прыехала, малака табе налье.

Ганка ўжо некалькі гадоў не бачыла Кацярыну — з таго часу, як тая выйшла замуж за курсанта ваеннага вучылішча. А ў дзяцінстве дзяўчынка моцна сябравалі, нягледзячы на пэўную розніцу ва ўзросце. Таму Ганка шчыра парадавалася супадзенню іх прыездаў у Бор. Аднак абмен навінамі атрымаўся няпоўным: хутка вярнулася цётка Ліда і не адна.

— Вось Гена і адразу з матацыклам, — пазірала яна знізу ўверх на вельмі высокага, светлавалосага, светлабровага і светлавокага хлопца. — Вам трэба спяшацца: наведванне хворых з пяці да сямі.

Ганка выйшла з хаты, несучы ў абедзвюх руках пакеты з гасцінцамі для бабулі. Гена, які ўжо стаяў ля матацыкла, працягваў ёй матацыклетны шлем. Ганка, не жадаючы ставіць пакеты на запыленую дарогай траву, замешкалася. Тады

хлопец адным рухам зняў гумку з яе высокага «конскага хваста» і сам надзеў шлем. І хаця ўсё адбылося імкліва і амаль без дакранання, Ганка неяк энергетычна адчула моц і надзейнасць гэтых рук.

— Ну, трымайся! Паедзем з вецярком, — весела папярэдзіў Генка.

Бабуля сустрэла іх з радасцю і сумам адначасова:

— Як хацела цябе бачыць, Ганначка! Ты прыехала, а я вось дзе. І вінаватая сама. Была спякота, а я ўсё роўна вырашыла грады дапалоць. Увечары галава разбалелася, страўнік разладзіўся. Суседзі выклікалі «хуткую дапамогу», яна мяне сюды і прывезла.

— І што ўрачы кажуць?

— Кажуць, хутчэй за ўсё, сонечны ўдар. Але ўзялі пробу на дызентэрыю — на

- 22 маё няшчасце ў нас у раёне цяпер эпідэмія — і давядзецца нудзіцца мне тут да панядзелка. А ты на колькі дзён, Ганначка?
- На тры — у панядзелак ужо тэсціраванне. Але я буду кожны дзень да цябе прыязджаць.
- Ты што, даражэнькая! Ты ж з нашымі аўтобусамі па цэлым дні на дарогу змарнуеш.
- Я буду прывозіць Ганну на матацыкле, цётка Наста, — спакойна паабяцаў, быццам бы меў папярэдняю дамоўленасць з яе ўнучкай, Генадзь.
- Ніякай такой дамоўленасці не было, але, натуральна, адхіляць нечаканую прапанову Ганка не стала.
- З бальніцы яны выехалі ўжо амаль у восем вечара.
- Ты даўно на лодцы каталася? — пацікавіўся, заводзячы матацыкл, Гена.
- Яшчэ дзядуля быў жывы. А з бабуляй мы больш у лес хадзілі — яна лес любіць.
- Хочаш, пакатаемся? У нас з мамай новая лодка.
- Давай.
- Толькі прыладзіўшыся на носе вялікай свежапасмоленай лодкі, Ганка зразумела, як сумавала па гэтым густым, але дзівосна лёгкім водары, узбітым летнім паветраным міксерам з пахаў азёрнай вады, камышоў, скошанай травы, прыбярэжных дрэў, чагосьці яшчэ і яшчэ...
- Куды ж мы папывём? — спытала хутчэй для формы, чым з цікаўнасці: ёй зараз проста хацелася плыць і плыць у гэтым водары. За гэтым вечаровым нізкім сонечным дыскам. Па гэтым возеры. На гэтай лодцы. З гэтым хлопцам.
- Хочаш на выспу?
- Вельмі хачу!
- Яны праплылі выцягнутую ўздоўж берага вёску. Сакавіта-зялёны сподак прыазёрнага лугу ўжо амаль напалову аказаўся пад накрыўкай густага ценю маладога сасонніка.
- За гэтым ляском калгасныя канюшні. Там мы з мамай кабылу Надзею лячылі. Ледзь vyrатавалі, — раптам паведаміў Генка.
- Ты ўмееш лячыць жывёл?
- Мама гадоў з дванаццаці дапамагаю.
- Мо, і сам ветэрынарам станеш?
- Сёлета ў Віцебск, у ветэрынарную акадэмію буду паступаць.
- Зразумела, спадар Доктар Айбаліт. Айбаліт жа таксама ветэрынарам быў — звяроў лячыў.
- Памеранцавы дыск ператварыўся ў паўдыск і афарбаваў гарызонтныя неба і ваду. Спякоты ўжо не было, але і асаблівай прахалоды, нават на вадзе, не адчувалася.
- Паплаваць бы пасля сённяшняга гарачага дзянька, — аформілася, нарэшце, у словы падсвядомае Ганкава жаданне.

Генка зразумеў, што дзяўчына мела на ўвазе не адны градусы па Цэльсію, а ўвогуле ўсе свае сённяшнія прыгоды, і моўчкі накіраваў лодку да берага.

Сапраўдную прахалоду яны адчулі толькі адплыўшы метраў сто.

— А ты здорава плаваеш! — пахваліў Генка, калі абодва «завіслі» на вадзе.

— Кроль. Некалькі гадоў у басейн хадзіла. Наш трэнер была экс-чэмпіёнкай краіны па плаванні, — не ўтрымалася ад лёгкай самарэкламы Генка. — Але і ты са сваімі сажонкамі не адстаў!

— На вадзе ж вырас, — роўна дыхаючы, адкаментываў хлопец.

— А слаба да выспы даплыць?

— Табе не слаба — і мне не слаба.

Да выспы заставалася з паўкіламетра. Калі яны дабраліся туды, на небе ўжо паўнаўладна ззяла поўня. Назад плылі па зусім ужо цёмным возеры. Адзіным арыенцірам для Ганкі была мокрая, бліскучая ад поўні галава Генкі.

— Смелая ты дзеўка, Ганка! — адабральна падсумаваў Генка, калі яны селі ў адвязаную ад дрэва лодку.

— Так, смелая, — не стала пярэчыць Ганка. — Але зараз я вельмі баюся гневу цёткі Ліды. Яна, пэўна, сядзіць і хвалюецца.

Цётка Ліда не сядзела, а толькі што вярнулася ад Генкавай маці, куды бегала ў пошуках згубленай гасці.

— Ганка! Ты б хаця на Кацярынін мабільнік патэлефанавала, — кінулася яна з папрокамі, як толькі маладыя людзі ўвайшлі ў хату.

— Я ж нумар не паспела ўзяць, — вінавата абняла яе дзяўчына.

— Ну ідзіце вячэраць. Спаць будзеш у нас.

Ганка з радасцю згадзілася, бо не надта ёй карцела начаваць адной у пустой бабулевай хаце. І як жа соладка спалося на высокім металічным ложку, у пакоі з адчыненымі ў начны сад вокнамі!

Провады

— Толькі сёння пасля бальніцы ўжо нікуды не плавайце, — папярэдзіла іх, уручаючы перадачу для бабулі, цётка Ліда. — Прыходзьце абодва да нас, сёння ж провады Кацярыны з Сашам.

Саша сёлета закончыў сваё вучылішча, і яго прызначылі камандзірам заставы на дзяржаўнай граніцы.

— Абавязкова, цётка Ліда! — пракрычала праз гул ужо завезенага матацыкла Ганка.

Бабуля прыкметна павесялела. Пэўна, вымушаны, нязвыклы ў такую пару года адпачынак ёй зусім не шкодзіў, не кажучы ўжо пра Ганкаў жартаўлівы расповед пра іх мітуслівае гарадское жыццё.

— Можна, не трэба вам, Ганначка, заўтра прыезджаць да мяне, — больш сцвярдзальна, чым запытальна, сказала на развітанне бабуля. — Адпачні хоць апошні дзень перад іспытамі.

24 — Хіба ж я стамляюся з табой, бабуля! Гэта ж самы лепшы адпачынак і ёсць!

Калі яны прыехалі да цёткі Ліды, усе ўжо сядзелі за вынесенымі на двор доўгімі сталамі. Ганка і Гена ледзь паспелі крыху падсілкавацца, як пачаліся танцы. Пад гармонік! Такой экзотыкі Ганка не чула даўно.

— Цётка Ліда! Дай мне якую-небудзь сваю спадніцу — не магу ж я польку ў джынсах танчыць!

— Ты ж патонеш у маёй спадніцы, — смеючыся, абхапіла рукамі ўласную талію гаспадыня.

— А я шпількамі замацую. Ну, калі ласка! — узбуджана настойвала Ганка.

— Ладна ўжо, прыдумшчыца, хадзем у хату.

Цётка Ліда шырока расчыніла абедзве дзверкі вялікай, зробленай калісьці па яе заказе Ганкавым дзядулем, выдатным сталяраром-самавукам, шафы.

— Хіба што вось гэтая. Я яе ўжо і нацягнуць на сябе не магу — менш зашпільваць давядзецца, — дастала яна з самай верхняй паліцы цёмна-сіняю ў дробныя малінавыя кветкі штапельную спадніцу.

— Клас! Якраз да маёй блакітнай майкі пасуе, — сходу ўпадабала ўбранне Ганка.

Яна спрытна зашпіліла спадніцу з абодвух бакоў і скінуўшы разам з джынсамі красоўкі, басанож выбегла на двор.

Праўду кажучы, ні польку, ні лявоніху Ганцы ніколі раней танчыць не даводзілася. Але, пэўна, тое ж самае глыбіннае пачуццё, што падказала ненатуральнасць у гэтай сітуацыі джынсаў, падказала і дарэчныя, сугучныя мелодыям гармоніка рухі. І невыказна радасна было адчуваць у сябе на таліі моцныя Генкавы рукі і ўзлятаць уверх, падкінутай гэтымі моцнымі рукамі.

Бліжэй да поўначы госці пачалі разыходзіцца.

— Можна, зноў на лодцы пакатаемся? — прапанаваў Генка.

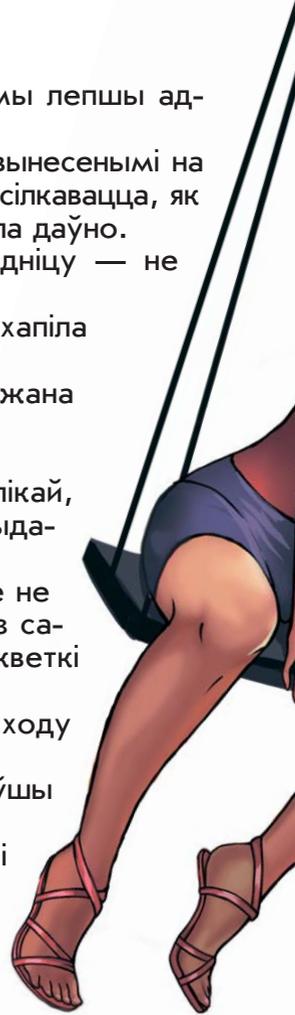
Немагчымасць разысціся па дамах адначасова з астатнімі гасцямі была цалкам відавочная і яму, і Ганцы.

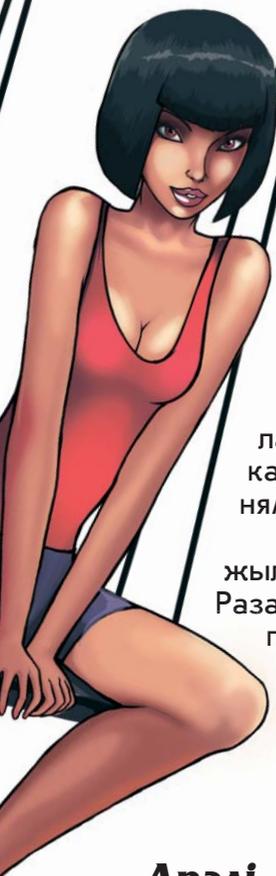
— Хопіць ужо начных катанняў! — адрэагавала ад самых веснічак, дзе развітвалася з суседкамі Ларыскай і Нюткай, цётка Ліда. — Можна і на лаўцы паветрам падыхаць.

Святло ў цёткалідавым доме засталася толькі на верандзе — каб Ганцы было зручна, калі вернецца, прайсці ў пакой, дзе яна мусіла спаць. На небе ўладкавалася знаёмая па ўчарашнім поўня. Стракатанне конікаў замяніў гармонік. Ганка сядзела, паставіўшы на лаўку босыя ступні і накрывшы іх доўгай сіняй спадніцай у малінавыя кветкі.

— Заўтра ад'язджаць, — з сумам абазначыла яна генеральны кірунак сваіх перажыванняў.

— А ты заканчвай свой лінгвістычны і прыезджай сюды жыць, — сур'ёзна прапанаваў Генка. — Ты ж любіш Бор. Будзеш выкладаць

англійскую мову ў нашай школе, дыхаць экалагічна чыстым паветрам, плаваць колькі заўгодна ў возеры. Да Мінска ад нас на машыне — тры гадзіны язды. Купім машыну.

«Купім»?! Раней яны планаў на сумеснае жыццё не будавалі...

— Генка, ты што мне прапанову робіш?

— Лічы — так, Ганка. Я пасля ветэрынарнай акадэміі абавязкова сюды вярнуся.

— Вось калі я нарэшце сабаку завяду, — паспрабавала аджартавацца Ганка. — А то цяпер мама не дазваляе: кажа, у гарадской кватэры сабаку жыць ненатуральна — няма неабходнай яму свабоды.

Пра сябе ж зусім сур'ёзна падумала: «А што? Сапраўды, жыла б у сваім любімym Бары, побач з любімай бабуляй. Разам з Генкам». Так, як Генка, ёй ніхто з хлопцаў ніколі не падабаўся. У кожным руху, кожным меркаванні, кожным намеры — сапраўдны мужчына. Моцны і надзейны.

Поўня ўжо прыкметна перамясцілася на небе. Трэба было ісці ў дом, каб не турбаваць цётку Ліду. Генка не надта смела пацалаваў Ганку.

Арэлі

У нядзелю ў хворых быў больш вольны распарадак. Таму вырашылі да бабулі ехаць адразу пасля абеду, каб адтуль Генка адвёз Ганку прама на аўтавакзал і пасадзіў на мінскую маршрутку.

Пасля сняданку Генка зайшоў да цёткі Ліды.

— Сёння я сама хачу бабулевых курэй пакарміць, — сустрэла яго Ганка, — а то цётцы Лідзе Кацярыну з Сашам збіраць трэба.

Дачка і зяць сёння таксама ад'язджалі — на сваю заставу.

— Хадзем, — згадзіўся хлопец.

Куры паснедалі досыць аператыўна, і Ганка з Генкам выйшлі на бабулеў двор. Ганка села на высокія зручныя арэлі і Генка пачаў павольна раскачваць яе.

— Уяўляеш, гэтыя арэлі зрабіў адмыслова для мяне маленькай дзядуля. Яго так даўно ўжо няма, а арэлі ўсё яшчэ трывалыя.

— А ў мяне ў дзяцінстве не тое што арэляў сваіх не было, але практычна і цацак. Бацька нас кінуў праз два месяцы пасля майго нараджэння, мы з мамай доўга па інтэрнатах і чужых кватэрах сноўдаліся.

— Не перажывай, Генка. Хемінгуэй, напрыклад, сцвярджаў, што каб стаць сапраўдным пісьменнікам, трэба абавязкова мець нешчаслівае дзяцінства. — Ганцы зусім не хацелася, каб у іх апошні дзень у Бары Генка быў самотны. — Табе падабаецца Хемінгуэй?

— Я не ведаю, хто гэта такі, — прастадушна прызнаўся хлопец.

— Амерыканскі пісьменнік. Мой любімы, — крышачку здзіўлена растлумачыла Ганка.

У бабулі яны прабылі нядоўга — Настасся Іванаўна ўсё хвалявалася, што ў нядзельных маршрутках для Ганкі не знойдзецца месца, і таму ўвесь час прыспешвала сваіх наведвальнікаў.

Аднак свабоднае месца аказалася ў першай жа маршрутцы, і Ганка, адважна пры людзях чмокнуўшы Генку ў шчаку, захлопнула за сабой аўтамабільныя дзверцы.

Яна глядзела ў вакно на зменлівую кінастужку прыдарожных краявідаў, і ўсё больш яе свідраваў успамін пра Генкава прызнанне наконт Хемінгуэя. «Дробязь! Ну дробязь жа», — пераконвала сябе Ганка. Але неяк паступова выкрышталізоўвалася разуменне: яна ніколі не пераедзе на зусім у Бор. І ніколі не будзе выкладаць англійскую мову ў тамашняй школе. І ніколі...

Замест эпілога

На пачатку жніўня стала вядома: Ганчыных балаў, атрыманых па выніках цэнтралізаванага тэсціравання, дастаткова для паступлення ў лінгвістычны ўніверсітэт. Задаволеныя бацькі ўзнагародзілі яе паездкай у Турцыю, а пасля ўзялі з сабой у Крым.

Узімку бабуля Наста пазбавілася, нарэшце, як ужо даўно настойвалі дачка з зяцем, ад сваіх курэй і некалькі месяцаў гасцявала ў Мінску.

Наступным летам Ганка па міжнародным студэнцкім абмене паехала працаваць у ЗША, у скаўцкі лагер.

Адным словам, дабрацца да Бора не выпадала аніяк.

На пачатку верасня, перад ад'ездам на вучобу ў Віцебск, Генка прыйшоў да цёткі Ліды:

— Падарыце мне сваю сінюю спадніцу ў малінавыя кветкі. Калі ласка!

— Сіняя спадніца мне даўно малая, і насіць яе я, вядома, не буду. Але і табе не падару. Не патрэбна табе, Генка, гэтая спадніца. Ідзі па жыцці далей.

Малюнкi Вадзіма БАГРЫЯ

З ЛЮБОЎЮ ДА ЖЫВОГА

*Званочкаў не тапчы на дзікіх сцежках!
Маю шыпшыну не ламай, не рві!
І санцацвет аранжавай усмешкай
Азорыць час пяшчоты і любві.*

Віктар ГАРДЗЕЙ

Віктар Канстанцінавіч Гардзеі нарадзіўся 19 жніўня 1946 года ў вёсцы Малыя Круговічы Ганцавіцкага раёна ў сялянскай сям'і. Скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1984). Працаваў у часопісах «Беларусь», «Родная прырода», «Маладосць», «Полымя», «Вожык», у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Сябра Саюза пісьменнікаў СССР з 1979 года. Аўтар больш як дваццаці кніг паэзіі і прозы, у тым ліку дзіцячай паэзіі. Вядомы Віктар Гардзеі і як перакладчык твораў Г. Флабэра, Р. Стывенсана, Э. Гофмана і іншых еўрапейскіх пісьменнікаў. Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Івана Мележа (1994), літаратурнай прэміі «Залаты Купідон» (2008).

Вобразы роднай прыроды захапілі Віктара Канстанцінавіча яшчэ ў маленстве, бо жыў ён у маляўнічым лясным кутку Беларусі — на Ганцавічыне. У юнацкія гады будучы пісьменнік натхняўся творамі М. Прышвіна, В. Біянкі, К. Паўстоўскага, В. Вольскага. Працуючы ў часопісе «Родная прырода», Віктар Гардзеі плённа працаваў у жанры прыродазнаўчага нарыса, пісаў нататкі пра флору і фаўну роднай Беларусі.

«Перадаць біялагічную прыроду птушкі, звярка, расліны ў паэтычнай форме, дасціпнай, гумарыстычнай і дакладнай адначасова, — надзвычай важная і адказная задача», — кажа пісьменнік.

Прапануем чытачам «Бярозкі» верш Віктара Гардзея «Венерын чаравічак сапраўдны» з унікальнай кнігі аўтара «Малая дзіцячая Чырвоная кніга», у якой пазнавальная і жартаўлівая паэзія спалучаецца з дакладнымі навуковымі каментарыямі, прысвечанымі заповітнай флоры нашай краіны.

Арцём КАВАЛЕЎСКИ

Венерын чаравічак сапраўдны

Віктар ГАРДЗЕЙ

Шаўцы і шыць спяшылі,
І млелі ад міласці,
Бо чаравічкі шылі
Багіні прыгажосці.

Венера ў іх любіла
Блукаць расою белай —
Людзей ад сну будзіла,
Як раптам загрымела.

Глядзіць, што кроплі збоку
Ужо сякуць па твары,
І прыбаўляе кроку,
Каб не дагналі хмары.

Як бегла з касагору,
Паўз рэчкі, ля крынічак,
За жытам побліз бору
Згубіла чаравічак.

Забыла, дзе ступала,
Ля гаю ці дубровы,
Ды гаварыла мала —
Шаўцы пашыюць новы.

Той slotны дзень з прыгодай
Сваю пакінуў метку,
Бо не прайшло і года —
Народ убачыў кветку.

Расла ў самоце, недзе
Схаваўшыся ў закутак,
Ды акурат на следзе,
Дзе скінуўся абутак.

Суквецце ў форме згубы
Дрыжыць на ветры хлесткім,

Фасон зусім не грубы —
Расхрыстаны пялёсткі.
Адзін, нібы з капрызу,
Так цешыўся сабою,
Што і вісіць спаднізу
Распухлаю губою.

Прывабіў пах ванілі
Казюрак і лічынак,
Губу запаланілі —
Пылок страсуць з тычынак.

Мінае лівень з бурай,
І ты, вятрок, не боўтай
Расы чырвона-бурай
І фарбы ярка-жоўтай!

Тым часам ля крынічак
Не кпяць з чужой манеры.
Хтось крыкнуў: — Чаравічак!
Другі дадаў: — Венерын!

Гарыць над небасхілам
Заранка ў дзень пагодны:
Венера ўсё ж любіла
Свой чаравічак модны.

«Суквецце ў форме згубы»

Пра гэтую дзівосную расліну ў народзе складзена шмат паданняў і легенд. Вось адна з іх. На вячэрнім і ранішнім небе ў добрае надвор'е можна бачыць яркую бліскучую зорку. Яна ўвасабляе сабой багіню прыгажосці Венеру, якая, паводле ўяўленняў нашых продкаў, яшчэ да ўзыходу сонца спускаецца на зямлю, абуджае людзей ад сну і кліча да працы. Адночы Венера хадзіла ад хаты да хаты і, захапіўшыся сваім міласэрным заняткам, не заўважыла, як насунулася навальніца з грымотамі. Уцякаючы ад дажджу, багіня бегла па касягах, ускрай балот, каля ручаёў і крынічак, ды не заўважыла, як згубіла прыгожы чаравічак. Усюды па слядах, дзе яна ступала босай нагой, праз нейкі час расцвілі залаціста-жоўтыя архідэі, якія назвалі Венерыным чаравічкам.

У сямействе архідных, як сведчаць батанікі, гэты род самы старажытны, і з чатырох яго розных відаў у беларускай флоры дакладна вядомы адзін від — венерын чаравічак сапраўдны. Гэта шматгадовая травяністая дэкаратыўная расліна з пругкім, прамым, не густа аблісценым і слаба апушаным

сцяблом вышынёй 25—50 см. Карэнішча тоўстае, паўзучае, мае моцны спецыфічны пах. Цвіце ў маі — чэрвені. Кветкі дыяметрам да 8 см, адзіночныя або па 2—3, з мешкападобна ўздутаю накшталт чаравічка (адсюль назва) жоўтай губой з чырванаватымі плямкамі і пахам ванілі. Характэрная для ўсяго сямейства губа адыгрывае ролю своеасаблівай пасткі для насякомых. Залазячы на салодкі пах, яны закранаюць тычынкi і тым самым апыляюць расліну. Сярод іншых архідэй кветкі ў венерынага чаравічка самыя вялікія, ярка афарбаваныя, пялёсткі чырванавата-бурыя ці фіялетава-ружовыя.

На Беларусі расліна трапляецца пераважна ў заходніх і паўднёвых раёнах, ёсць у Белавежскай пушчы, у Бярэзінскім біясферным запаведніку. Размнажаецца насеннем і вегетатыўна, цыкл развіцця незвычайна доўгі: першы ліст паяўляецца праз чатыры гады, а цвіценне пачынаецца праз 15—17 гадоў. Распаўсюджванню расліны перашкаджаюць розныя адмоўныя фактары: меліярацыя, высяканне лясоў, пасьба жывёлы, вытоптванне і збор прыгожай дэкаратыўнай кветкі. Венерын чаравічак сапраўдны ў Чырвоную кнігу Беларусі занесены з 1981 года.

Віктар ГАРДЗЕЙ

АБСУРДЭПЬКІ

АБСУРДЭПЬКІ
АБСУРДЭПЬКІ
АБСУРДЭПЬКІ

АРЦЁМА КАВАЛЕЎСКАГА

прысвячаю Чалавеку-пад-белым-парасонам

* * *

Рыбіны сны
У кансервавым
Слоіку
З алеем
Змяшаліся
І з соллю.

ВЯСКОВАЕ, ЛЕТНЯЕ...

Лета
Ляцела
Ля цела
Цяля-
ці.

ВАДАСЦЁКІ — НАМ

Арганы вадасцёкаў —
Органы горада,
Жылы
Жыцця гмахаў.
Птахам — атракцыя.
Нам — сродак
забачыцца.

* * *

Ноч атрымала
Прэмію
Нобеля
За мой
Недарэчны
Шчаслівы
Сон.

* * *

Дункан —
Дунька
У думках
Сяргея.

* * *

Куды засандаліла
Свае сандалікі,
Босая?

* * *

Калісьці моцна
Культулі
Адну жырандолю —
Стала яна
Вясновым каштанам
У кветках.

БРУДНЫ ГАРАДСКІ ТРЫПЦІХ

I

Тут
Брук.

II

Тут
Бруд.

III

Тут
Бррр!!!

* * *

Бярыце сякеру:
Пойдзем у лес,
Пабудуем хату-леснічоўку.
Будзем жыць ціха,
Як сычыкі вераб'іныя,
Як хохлікі дзіўныя,
Як мышы беражлівыя,
Як смаўжы павольныя,
Як хвашчы зялёныя,
Як вавёркі хуткія,
Як ктыры гарбатыя,
Як вужакі спрытныя...
Ці проста
Як бясформенныя кладоніі.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

«Валасы
Адраслі.
Мае адрасы
Пракіслі.
Вусы,
Быццам вусені
Ўвосень.
Босья сны
Сталі студняй» —
Студыя сурдаперакладаў
Паведамляе.

СВЯТОЧНАЯ МІТУСНЯ ЛЯ ДОМА КУЛЬТУРЫ НА ФОНЕ РЫБЫ, ЯКАЯ НЕ ПРАДАВАЛАСЯ

Фары,	Фары,
Мары,	Фарсы,
Моры,	А-
Мроі,	фарызмы,
Фары,	Моры,
Фары,	Мары,
Фары,	А-
Фары,	маральна,
Моры,	Моры,
Мары,	Мары
Ром	I
I	Марыся,
Фары,	Фары,
Мроі	Мары,
Рыма,	Моры,
Мроі,	Мроі,
Фарбы,	Фары,
Фары,	Фары,
Фары,	Фарш
Эй-	I
фарыя,	Рыба.

HOMO RADIOACTIVUS

«HOMO RADIOACTIVUS».
Плакат-фіналіст, намінянт найвышэйшай ўзнагароды
IV Міжнароднай біеналі студэнцкага плаката «Нові Sad 2010», Сербія.
Аўтар — Аляксандра РУСАК, 4 курс, БДАМ, 2010.
www.studentbiennial-nis.com

ЦАР-СОМ САМВУСОН І ЯСНЕЙКА

Серж МІНСКЕВІЧ

Калісьці ў старажытныя часы ў возеры Сялява жыў цар-сом. Клікалі яго Самвусон Першы. Як жыў? Спаў на самым дне. Пахрапваў бурбалкамі. А прачнецца цар-сом Самвусон — рыбінкі яму проста ў рот водарасцей салодкіх ды і чарвячкоў мясістых пакладуць. Цар-сом Самвусон есць, а сам слухае, што расказваюць яму кроплі дажджу.

Гэта так толькі здаецца, што азёры адно ад аднаго адасобленыя. Насамрэч як толькі кроплі дажджу распавядуць якому-небудзь цару возера апошнія сусветныя навіны, падымуцца на паверхню і — хопля — зловяць вецер і ў неба лятуць. Да іншага возера, каб тамтэйшаму цару паведаць, што ў вадзе і на зямлі дзеецца. Яшчэ бывае, што птушка аднекуль прыляціць, прынясе якую-небудзь навіну, а хвалі разнясуць тую навіну па ўсіх тонях і завадзях. Іншага разу жабкі так раскрумкаюцца — пачнуць перагукацца з жабулямі, якія на суседнім балоце жывуць. А тыя балотныя жабулі — расказваюць, што ім жабухі з бліжэйшай да іх рэчкі распавялі. А жабухі, што на той рацэ крумкаюць, пераказваюць тое, што пачулі ад жабенцый з вясковай сажалкі. А жабенцыі, якія ў сажалцы сядзяць, распавядаюць, што чулі ад жабаквакаў з ляснога ручая. Вось такі жабіны тэлеграф атрымліваецца. Тэлекваф.

Дык вось жаваў цар-сом Самвусон водарасціну і ўжо амаль засынаў. А тут запозненая кропля заўчарашняга дажджу яму і кажа:

— Я прыляцела ажно з Жэнеўскага возера, гэта што ажно ў Швейцарыі, дык жэнеўскі кароль-сом Журмоль перадае табе, цар-сом Самвусон, вялікае прывітанне. Кажа, што зайздросціць табе, бо на паўвыспе ў тваім возеры, у замку жыве найпрыгажэйшая прынцэса. Такая прыгожая, што рыбы ўсплываюць да паверхні вады і, заміраючы, глядзяць на яе, калі прынцэса па беразе праходзіць.

— Гэта хто такая? — зацікавіўся цар-сом Самвусон.

— Гэта, ваша Самавітасць, — падплыў да цара ўюнок, — маладая князёўна Яснейка, дачка князя Селявона.

— А-а-а! Тая маляпуха, якая каменьчыкі ў возера кідала, малякоў палохала.

— Так, ваша Самавітасць.

Цар-сом Самвусон пашкрэбаў плаўніком па пузе, пазяхнуў вялікай бурбалкай:

— Дык яна малая.

— Як сказаць, ваша Самавітасць, пакуль вы спалі, яна падрасла. Але цар-сом Самвусон ужо амаль нічога не чуў — драмаў.

І тут яго вусы моцна завіхлялі, нават колцамі пайшлі — такая моцная хваля прайшлася па возеры.

— Што гэта? — абудзіўся цар.

— Даруйце ваша Самавітасць, — сказала плотка, — Вялікі лебедзь прывадніўся, крыламі лапоча. Прыляцеў ён здалёку, як быццам з Байкала, кажа што хан-валадар Кіргулей збірае сваё войска, хоча ісці на князя Селявона, каб той дачку замуж за яго аддаў. Бо па ўсім Усходзе ідзе пагалоска, што ў Яснейкі прыгажосць гаючая.

— Ну так, — прабулькаў цар-сом Самвусон, — пакуль Кіргулей з Байкала прыйдзе, сам так састарыцца, што не захоча ўжо жаніцца.

— Хі-хі-хі, — нема засмяліся карасікі і акунькі.

— Добра, трохкі падрамлю і сам паплыву паглядзець, на гэта дзіва дзівоснае.

Цар-сом Самвусон заплюшчыў левае вока і толькі заплюшчыў правае, як пачалося такое неймаверна гучнае крумканне-кваканне.

— Чаго там усё гэтае жабства-нахабства разгарланілася? Спаць не даюць, — прабуркатаў ён.

— Дык вось, ваша Самавітасць, — сказаў трытон, — жабы распяваюць, што ў возера Нарач з далёкага паходу вярнуўся цар-вугар. А быў ён у Саргасавым моры, ля самай Амерыкі. Яго там ледзь не вылавіў індзеец.

— Які індзеец? — цопнуў плаўнікамі цар-сом.

— Індзеец Хітрае Вока. Ён залез на пірогу, злавіў цара-вугра за хвост і кажа: я чуў, што ёсць за морам-акіянам зямля шырокая, а на той зямлі ёсць краіна, дзе на возеры Сялява стаіць замак. А ў тым замку дзеўчына-зорка жыве. Адвязі мяне да таго замка. Дый цар-вугар адказвае: не магу я цябе туды адвезці, бо гэта вельмі далёка ад тваёй зямлі. Не, усё роўна, — загадвае індзеец Хітрае Вока, — вязі мяне. Я буду трымаць цябе за хвост, а ты плові і плові як мага хутчэй! Але ж цар-вугар не любіць, калі яму загадаюць.

Ён пусціў па сваёй скуры залатога вогніка, які як дасць па руцэ Хітраму Воку, што ў таго з таго вока толькі іскры пасыпаліся.

- 36 — Так, я ведаю, што ў вугроў ёсць такая вогненная моц, — пацвердзіў цар-сом Самвусон.
- Ну і паплыў цар-вугар назад да Нарачы. А індзеец так і застаўся ў няведанні.
- А тая дзеўчына-зорка — гэта наша Яснейка? — спытаў цар-сом Самвусон.
- Так, ваша Самавітасць. І цар-вугар сам хоча сюды прыплыць, паглядзець на яе, — завяршыў свой расказ трытон.
- Значыцца, і мне трэба на тое паглядзець, — сказаў цар-сом Самвусон, — а то зараз які-небудзь бусел прыляціць з Афрыкі і раскажа, што і там малпы на рэчцы Лімбапо ведаюць пра нашу прыгажуню. А я ў вочы яе не бачыў...
- Як толькі наступае вечар, Яснейка прыходзіць на бераг возера, павітацца з зоркамі, — сказаў рак, шлёпнуў хвостом і паплыў далей, як і ўсе ракі, хвостом наперад...
- Добра, я яшчэ пасплю, а вы мяне надвяхоркам разбудзіце. Як сонца села за далёкі бераг, рыбкі разбудзілі цара-сома.
- Што вам трэба? — пазяхнуў ён.
- Не нам, а вам, ваша Самавітасць, — Яснейку пабачыць. Страпануўся ўсім сваім мажным целам цар-сом Самвусон і павольна паплыў да паўвыспы. Толькі вузкая каса аддзяляла яе ад берага. На ўзгорку стаяў драўляны замак з чатырма вежамі.
- Яшчэ здалёк цар-сом Самвусон убачыў чародкі малькоў і рыб паболей, што срэбрам і золатам зіхацелі ля паверхні. Рыбакі выскоквалі з вады, радаваліся і весяліліся. А смаўжы і ракі выпаўзлі на бераг, сядзелі пад каменнямі і варушылі сваімі — смаўжы — рожкамі, а ракі — вусамі.
- І раптам цар-сом Самвусон заглядзеўся. Нават перастаў плаўнікамі і хвостом шалопаць і не заўважыў, як у бяргвенца ўткнуўся, на якім уселася сямейка жабак.
- Прабачце, — ціха прабулькаў цар-сом Самвусон, а сам, не адрываючыся, глядзеў на Яснейку.
- Яна ціхутка ішла па беразе. Ад яе валасоў струменілася срэбнае святло. І чым болей змяркалася, тым ярчэй было святло.
- Добры дзень! — сказала яна зоркам.
- Праўда ніхто не зразумеў, і, здаецца, не пачуў гэтыя словы, бо Яснейка казалі на мове зорак. Яшчэ ў маленстве Яснейка ўбачыла знічку і паспела загадаць жаданне — «хачу разумець мову зорак». Жаданне здзейснілася.
- Цар-сом Самвусон глядзеў на Яснейку і адчуваў, што робіцца больш бадзёрым, моцным, маладым. Ён, сам не ведаючы з чаго, захістаў хвостом і плаўнікамі, хутка паплыў каля паверхні возера — разгнаўся і падскокнуў над вадой на метраў пяць.

— Штосьці наш цар-сом разбушаваўся, — сказала Яснейка і ўсміхнулася.

І запала гэтая ўсмешка ў душу цара-сома. Ён хацеў падплыць да самай кромы берага. Але Яснейка ўжо развіталася з зоркамі і пайшла па непрыкметнай сцяжынцы да замка.

Прыплыў цар-сом Самвусон да свайго падводнага грота. А спаць ужо не можа. Зразумеў ён, што хоча ажаніцца з Яснейкай.

У цара-сома Самвусона на дне возера ў самай глыбокай яміне накопліваўся чароўны глей. Калі ім абмазацца з хваста да галавы, можна было прыняць любое аблічча — ці іншай рыбы, ці вадаплаваючай птушкі, і нават чалавека. Калі на возеры з'яўляліся браканьеры, цар-сом Самвусон абмазваўся гэтым глеем, выходзіў на бераг і палохаў іх.

Наступным днём абмазаўся цар-сом Самвусон чароўным глеем і ўюнка абмазаў — каб пасыльным быў. Уюнок атрымаўся танклявым юнаком, высокім і худым, а цар-сом — пузатым і круглашчокім, з доўгімі вусамі, лупатымі вачыма і вялікім, ад вуха да вуха, ротам.

Такі выгляд ніколькі цара-сома Самвусона не бянтэжыў, бо так і павінен выглядаць цар азёрнай краіны. Накінуў царову мантыю. Але тут выйшла недарэчнасць. Мантыя доўга ляжала ў вялікім куфры. Даўно яе цар-сом не апранаў. Яна сталася яму — па спіне — малая. Давялося склікаць усіх малюскаў, каб тыя далі свайго перламутру і пашырылі мантыю. За гэты час уюнок прынёс з таемнай скарбніцы смарагдаў, рубінаў, дыямантаў. Паклаў іх у адзін збанок. А ў другі па загадзе цара-сома набраў чароўнага глею — гэта падарункі для Яснейкі.

Пайсці ў горад да людзей вырашылі назаўтра. Цар-сом адмыў мыльнай водарасцю з сябе чароўны глей, лёг спаць, бо ў чалавечым абліччы яму цяжка было засынаць: перашкаджалі доўгія рукі.

Раніцай цар-сом Самвусон зноў абмазаўся чароўным глеем. Прыняў чалавечае аблічча. Потым абмазалі самага вялікага смаўжа, домік якога зрабіўся карэтай, а сам смоўж — канём. Потым абмазалі яшчэ трох слімакоў — смаўжоў без домікаў, — яны таксама зрабіліся коньмі. Усіх чатырох коней запрэгли ў карэту. Уюнок сеў за фурмана. І выехала гэтая карэта проста са дна возера на пясчаную касу — на адзіную дарогу, што вяла ў замак.

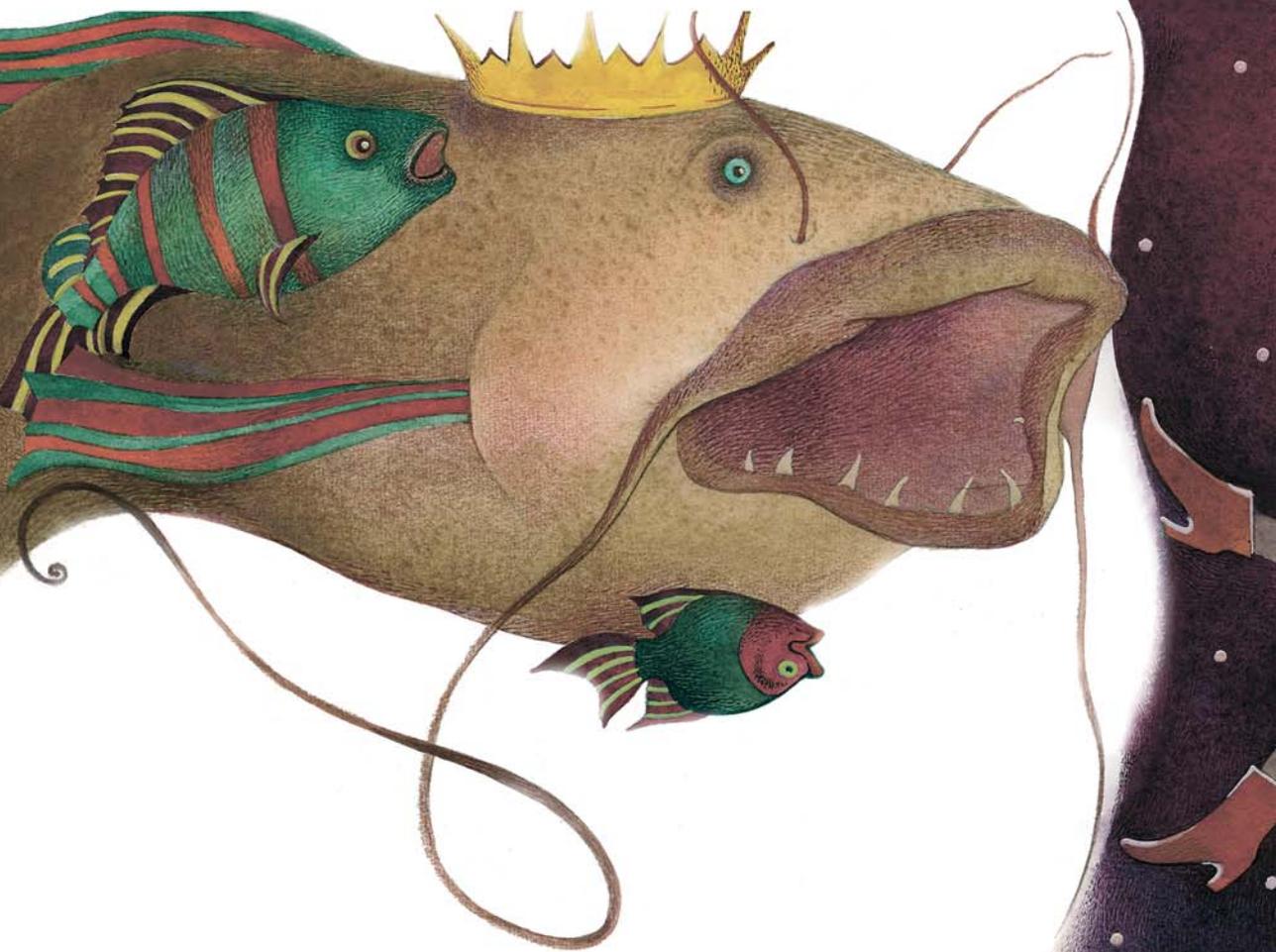
Вартаўнікі пабачылі такое відовішча — паведамлілі князю Селявону. Той шанюна прыняў у сваіх харомах незвычайнага госця.

— Хачу цябе папрасіць, княжа, — пачаў цар-сом, — пазнаём мяне са сваёй дачкой. І аддай яе за мяне. Я валадар гэтага возера, ваш народ з маім будзе жыць заўсёды ў згодзе. Будзеце багатымі, сытымі, заможнымі.

Цар-сом Самвусон высыпаў на стол са збанка каштоўныя камяні.

- 38 — Дзякуй! — сказаў князь Селявон. — Але не я вырашаю, за каго пойдзе Яснейка.
- А хто? Матуля? — спытаў цар-сом.
- І не я, — сказала княгіня Ладаслава.
- А сама Яснейка і вырашае, — усміхнуўся князь Селявон.
- Добры дзень, госці дарагія, — прамовіла Яснейка, — яна зайшла ў святліцу, пакланілася гасцям, потым пакланілася маці і тату. — Вельмі рада вас усіх бачыць.
- Яе валасы пяшчотна ззялі. Іх святло трапіла на рукі Уюнку. А глей на яго целе быў учарашні, тонкі ўжо, Уюнок адчуў, як на руках і шчаках пачаў пакрывацца рыбінай лускай.
- Ой, — сказаў ён, узяў трохі глею з другога збанка, — хутка памазаў рукі і шчокі, — і зноў стаў нармальным з выгляду чалавекам.
- Амаль ніхто гэтага не заўважыў, апроча Яснейкі.
- Ваша Самавітасць, а як жа я буду жыць з царом-рыбай? — запытала яна.
- Не хвалюся, прыгажуня, — адказаў як мага больш ветла цар-сом Самвусон. — Мы прынеслі табе чароўны глей. У кожным возеры, у самай глыбокай яміне такі глей тысячы год назапашваецца. Гэты глей збірае ў сябе ўсю моц возера. Калі ім нашмарвацца цалкам, можна пераўтварыцца ў любую жывую істоту: напрыклад птушку, аленя... Ты будзеш ператварацца ў тоўстую саміху, а калі-нікалі і я буду рабіцца чалавекам і завітваць да цябе.
- Не вельмі падабаўся Яснейцы тоўсты і стараваты цар-сом. Аднак не хацела яна яго пакрыўдзіць, ды і вялікую цікавасць адчувала.
- Ваша Самавітасць, — сказала Яснейка, дайце мне вашага глею, паспрабаваць. — Мне ж трэба праверыць, ці спадабаецца мне быць саміхай.
- Добра, — уздыхнуў цар-сом Самвусон, — бяры збанок з глем. Праз тры дні мы прыйдзем за адказам.
- Цар-сом і Уюнок развіталіся з гаспадарамі.
- У першы вечар ператварылася Яснейка ў алянятка. У другі вечар зрабілася рыбай. Хуткай і юркай, а не тоўстай саміхай. А ў трэці дзень стала птушкай — ластаўкай. Свабодна лётала ў паднябессі між зоркамі. Толькі яна была не чорна-белай звычайнай ластаўкай, а бліскуча срэбранай, нібыта лятучая зорка...
- І вось зноў прыйшоў у замак цар-сом Самвусон.
- Ну што, Яснейка, ці спадабалася табе быць рыбаю?
- Так, — адказала Яснейка.
- Значыць ты пойдзеш за мяне замуж? — радасна ўсміхнуўся цар-сом Самвусон.
- Але быць птушкай мне спадабалася болей, — сказала Яснейка.
- Зразумеў цар-сом Самвусон, што атрымаў адмову. Стаў змрочны, на яго твары выступіў шэры колер — сапраўдны, сомаўскі.
- А можа, а можа, — сказаў Уюнок, — ты будзеш лятучай рыбай?

— Лятучай саміхай? А? — падтрымаў думку Уюнка цар-сом Самвусон.

— Лятучыя рыбкі лётаюць толькі над паверхняю вады. А я хачу лётаць высока ў небе.

— Пойдзем адсюль! — глуха сказаў цар-сом Самвусон Уюнку.

Яны ўсталі і, не дзякуючы гаспадарам за гасцінасць, пайшлі са святліцы.

— Ты ўсё роўна будзеш маёй жонкай, — сказаў цар-сом Самвусон на развітанне.

Князь Селявон успрыняў гэта як папярэджанне і загадаў сваім ваярам рыхтавацца да абароны.

Цар-сом Самвусон прыплыў у свой грот і выдаў указ: збірацца ўсім ваярам. Прышлі да яго шчупакі, акунькі, іншыя самы. Абмазваліся яны чароўным глеем, пераўтвараліся ў закаваных у латы рыцараў. Увесь глей, які за тысячы гадоў назапашваўся ў возеры амаль змазалі. Некалькі тыдняў так збіраліся, вучыліся ваяваць пачалавечы.

Да князя Селявона прыходзілі трывожныя чуткі. Ён спешна рыхтаваў замак да аблогі. І вось адной раніцай выйшлі з возера сотні рыцараў у металічных латах.

40 — Аддавай, князь Селявон, Яснейку за мяне, — сказаў апрануты ў баявыя даспехі цар-сом Самвусон, — інакш больш не будзеш князем, ды і горада твайго на паўвыспе не будзе.

І пацягнулася доўгая аблога. Гераічна трымаліся гараджане. Не пускалі да сябе рыб-рыцараў.

Яснейка прасіла прабачэння ў жыхароў. Але ўсе яны былі за яе. Як гэта так, без яе волі выходзіць замуж, і яшчэ за каго — за рыбіну.

Гэтым часам да возера Сялява падышоў з незлічоным войскам хан Кіргулей. Ён адразу здагадаўся, што рыбы-рыцары — яго канкурэнты.

І пачалася вялікая бітва.

Адчайна і мужна біліся рыцары-рыбы з ваярамі Кіргулея. І дружына князя Селявона прыйшла на дапамогу рыбам-рыцарам. Святло Яснейкі лячыла параненых. Яны, хоць яшчэ слабыя, зноў уставалі ў шэрагі. Але ўсё роўна сілы былі няроўныя.

І калі зусім мала засталася рыб-рыцараў, а дружына князя Селявона зрабілася ўсяго толькі невялікім атрадам, не на жарт раззлаваўся цар-сом Самвусон.

Ён зноў стаў вялікім сомам і... як разгоніцца, як выскачыць з вады над возерам, як шалопне хвостом па вадзе. Такія хвалі пайшлі, што вада выйшла з берагоў. Накрыла воінаў Кіргулея і самога хана.

Але ўдар хваста цара-сома Самвусона быў такі моцны, што адна хваля пайшла ў дно возера, штурханула вялікі камень, які закрываў падземную крыніцу. Камень раскрышыўся на маленькія кавалкі. Падземная вада хлынула ў возера. Яно пачало разлівацца, як мора. Хутка размыла касу — паўвыспа, на якой стаяў замак — стала выспай. Жыхары забраліся на дахі дамоў, але вада ўсё прыбывала.

Ужо сам цар-сом Самвусон занепакоіўся, кінуўся сваім целам закрыць падземную крыніцу. Пратрымаўся дзень, а потым, калі цалкам выбіўся з сіл, вада яго адкінула, аднесла далёка-далёка.

Вада прыбывала дзень і ноч. Жыхары ўзняліся на вежы замка. Разам з імі былі і маці Яснейкі княгіня Ладаслава, і бацька, князь Селявон. А Яснейка ўстала на зубчастыя сцены вежы. Яна ўмела размаўляць на мове зорак і таму пачала прасіць сваіх сябровак:

— Зорачкі, месячык! Дапамажыце, выратуйце маіх землякоў!

— Я і так вельмі шчарбаты, — першым адказаў Месяц. — Калі яшчэ кіну вам свой кавалак, магу сам увесь рассыпацца.

— Позна ўжо, то бок, ужо рана. Сонца ўстае, нам трэба самім уцякаць, — казалі зоркі і адна за адной пачалі знікаць.

Засталася толькі адна ранішня зорка — Заранка.

— Добра, Яснейка, я табе дапамагу. Я ўпаду ў возера Сялява і закрыю падземную крыніцу. Але калі Сонца ўстане і заўважыць, што мяне няма на месцы — вельмі раззлуецца: спапяліць не толькі вашу краіну, але ўсю Зямлю ператворыць у пустэлю.

— І што ж рабіць, Заранка? — запыталася Яснейка.

— Ты, Яснейка, ужо шмат маеш зорнага святла. Таму ты зоймеш маё месца. Я ўпаду ў возера ў той момант, калі Сонца пачне

ўставаць. Першы прамень Сонца — зялёны. У той час Сонца нічога не бачыць, яму здаецца што на Зямлі ўсё ў парадку — усё зялёнае і прыгожае. У гэта імгненне ты можаш па зялёным промні падняцца ў неба, якраз на маё месца. Але гэтае імгненне вельмі кароткае, ты павінна паспець. Інакш уся Зямля загіне! Рыхтуйся!

На даляглядзе, на ўсходзе, успыхнуў зялёны прамень. Заранка ўпала з неба, дакладна ў возера, закрыла сабой падземную крыніцу.

А Яснейка ўспырхнула срэбнай пастаўкай, пралацела па зялёным промні і ўстала на небе якраз на тым самым месцы, дзе была Заранка.

І Сонца не заўважыла гэтай замены. Толькі людзі на зямлі, якія ў гэты час глядзелі на Заранку, маглі падумаць, што ранішняя зорка на міг мірганула.

Гэты «мірг» заўважыў цар-сом Самвусон і вельмі засумаваў, бо Яснейка цяпер стала жыць далёка на небе... І з гэтай пары прыдворныя клічуць яго не Ваша Самавітасць, а Ваша Сумавітасць.

Таксама заўважыў, як міргануў Заранцы кароль-сом Журмоль. Ён ужо сам сабраў сваіх рыб-рыцараў і ішоў да возера Сялява — браць замуж Яснейку. Кароль-сом Журмоль пазнаў на небе Яснейку. Развярнуў сваё войска і сказаў:

— Вось табе і Се Ля Ві.

Праўда ён хацеў сказаць — вось табе і Ся-ля-ва, але атрымалася па-французску. Бо па-французску Се Ля Ві — значыць «такое жыццё»...

Заўважыў Заранку і індзеец Хітрае Вока. Ён склаў прыгожую песню, падняўся высока ў скалістыя горы і спеў яе Яснейцы. Той было вельмі прыемна.

Возера Сялява паступова супакоілася, лягло ў свае новыя берагі. Сумна было на душы ў князя Селявона і княгіні Ладаславы... Хаця кожны вечар і раніцу яны бачылі сваю дачку на небе. І ўсе жыхары былі вельмі ўдзячны Яснейцы за тое, што яна выратавала іх.

Дагэтуль на возеры Сялява ёсць выспа, на якой яшчэ відаць старажытнае замчышча.

А цар-сом Самвусон дагэтуль дзесьці у самай глыбі возера жыве... Удзень спіць, а ноччу любуецца зоркамі. Бывае, гучна бурболіць — злуецца на рыбакоў, што сваімі чайнамі закрываюць яму начное неба.

Малюнкi Веры ЯГОЎДЗІК

ДЗЕНЬ ЗГАСАЕ

У падманным святле непрытомнага дня,
Быццам водар атрутны, разліўся б і я.
І змярцвелыя твары дрыжачых бяроз
Я папрокам нямым бы ў нябёсы панёс.

Спалоханым ветрам — у зор валасы,
І поглядам светлым — у вочы расы...

Дзень, зломлены стомай, прыпаў да зямлі,
І цемры аблокі на сэрца ляглі.
Па струнах надзеі, пачуццяў уздоўж
Нячутна ідзе цішыня басанож.

Па рэштах паперы, што сыплю ўздагон
Пакутлівай веры, у прывідны сон.

Усё — у смуге, і навокал — туман,
Зямля пад нагамі — чароўны дыван,
І шэрых звяроў, што прыпалі да ног,
Я добраахвотна пусціў на парог.

У сумных вачах дагараюць агні —
Ўспаміны аб гэтым і будучым дні...

Антон МЯХОЎСКИ,
гімназія № 8, г. Віцебска

«За нектарам».
Вадзім БАБІЧ, г. Гродна

«Дружная сям'я». Кацярына ЗАБЕЛА,
г. Ракаў, Валожынскі раён

ЛЕТА

Прышло да нас лета,
І сонейка ззяе.
Пяшчотай сагрэта,
Зямля ажывае.
Лістота буяе
І лётаюць дзеці,
І гэтак свабодна
І лёгка на свеце...

Андрэй КАПТУРОВІЧ,
Замастоцкая СШ,
Мінскі раён

ПЕРШАЕ КАХАННЕ

Першае каханне...
 Што гэта такое?
 Гэта шчасце, радасць, мроя, сон,
 Гэта песня, што лунае над табою —
 Несціханы срэбны перазвон.
 Ён, як рэха, ў сэрцы адгукнецца —
 Мне прыемна, хораша з табой.
 Гэта калі свет табе здаецца
 Ўвесь прасякнуты ружоваю красой.
 Гэта пацалунак першы,
 Ён такі салодкі і пячэ агнём.
 Першае каханне... я складаю вершы,
 Трызняцца мне зоркі нават ясным днём.
 Першае каханне будзе мне ўспамінам
 У дарослым цяжкім хаосе-жыцці,
 Першае каханне, маяком свяці нам,
 Што паможа шлях зямны прайсці.

Аліса МІГАЛЬ,
 Бараўлянская гімназія, Мінскі раён

Аляксандр РОГАЛЕЎ,

доктар філалагічных навук,
прафесар

Заўсёды мяне асабліва вабілі гісторыя, геаграфія і літаратура. Перапляценне гэтых навук ляжыць у аснове ўсіх маіх шматлікіх публікацый (сёння іх больш за 1 300) і кніг (іх — 15). Памятаю, як у дзяцінстве гадзінамі разглядаў геаграфічныя карты. І перш за ўсё мяне цікавілі назвы краін, гарадоў, азёр і рэк. Гэтыя напісанья на картах словы ўваходзілі ў маю свядомасць з усімі ўласцівымі ім фарбамі розных культур і моў. Яны ўжо тады літаральна гучалі для мяне той непаўторнай музыкай, у якой потым я пачаў чуць «ноты», пазначаныя часам.

Я імкнуся даносіць да людзей тое, што немагчыма знайсці нават у самых новых гістарычных эн-

цыклапедыях. Мой аўтарскі прынецyp — расказваць невядомае аб вядомым. Пры гэтым я проста раблю сваю прафесійную справу, даношу веды да людзей, імкнуся пісаць не толькі дакладна, але і займальна, у чым знаходжу вялікую асалоду, перш за ўсё для самога сябе.

Мае артыкулы, кнігі — гэта мае самавыяўленне. Я не пераконваю нікога і ні ў чым, аднак арыентуюся на тых чытачоў, якія разумеюць, што мінулае цікавае не толькі неардынарнымі здарэннямі і знешне прывабнымі атрыбутамі, але і сваім зместам, сваёй сутнасцю, захаванасцю ў чалавечай памяці.

І ЗАСНАВАЎ КНЯЗЬ РАГАЧ ГОРАД...

Герб горада Рагачова, на якім у залатым полі адлюстраваны чорны баранаў рог, сімвалізаваў, па задуме яго стваральнікаў, назву горада. У географічным найменні *Рагачоў* сапраўды маецца каранёвая частка *рог*, але з выявай баранава рога яе звязваюць толькі ўскосныя асацыяцыі.

Традыцыйна дадзеную назву тлумачаць пры супастаўленні са старажытнарускім словам *рогъ* у значэнні *мыс*. Пры такім тлумачэнні спасылаюцца на тое, што Рагачоў, які ўпершыню згадваецца ў старажытнарускі час у Іпацьеўскім летапісе пад 1142 годам, узнік на месцы ўпадзення рэчкі Друць у Днепр, гэта значыць *ля рога*. Рог тут разумеецца менавіта як мыс, выступ, стрэлка пры зліцці рэк, лука ракі.

Зрэшты, слова *рог* у дадзеным выпадку можна разумець і ў «беларускім сэнсе» — як вугал. Пры зліцці Друці і Дняпра ўтвараецца нібыта рог — вугал, дзе і размешчаны горад Рагачоў, раённы цэнтр Гомельскай вобласці.

Такія тлумачэнні былі б, магчыма, і прымальнымі, калі б не дзве акалічнасці. Па-першае, многія старажытныя гарады Беларусі ўзніклі якраз пры злучэнні малой і больш вялікай рэк, гэта значыць «на рагу», таму само месца сутокаў не маг-

ло лічыцца вызначальнай прыкметай для нараджэння географічнага імя. Па-другое, у назве Рагачоў вычляняецца ўтваральная аснова *Рагач-*, а не *Рог-*, як, напрыклад, у найменні вёскі Рог Акцябрскага раёна Гомельскай вобласці ці ў назве горада Рogaў, які згадваецца ў летапісах пад 1194 годам і лакалізуецца ў Кіеўскай зямлі.

На нашу думку, аснова *Рагач-* можа звязацца з асабістым іменем *Рагач* ці з такой жа мянушкай, якія насіў верагодны князь або правадыр той групоўкі, што асвойвала зручную з розных пунктаў гледжання пляцоўку пры ўпадзенні Друці ў Днепр. Такім чынам, назва *Рагачоў* спрадвечна мела значэнне «горад Рагача».

Касцёл у Рагачове. Ідзе рэстаўрацыя. Фота Наталлі ЦМЫГ

Гарадскі ЗАГС. Фота Наталлі Цімыгі

Такая мянушка — *Рагач* ці яшчэ *Рагаль* — была даволі ўжывальнай у старажытны час сярод усходніх славян. Яе давалі чалавеку магутнаму, дужаму, бо паняцце «рог», у далёкім мінулым у славян, ды і ў іншых народаў, асэнсоўвалася, у прыватнасці, як сімвал жыццёвай сілы, багацця, урадлівасці. У шырокавядомым «Толковом словаре живого великорусского языка» У. І. Даля ёсць такія моўныя факты: *рогом стереть* — «сілаю, уладаю»; *они рогато живут* — «у дастатку, багата»; *рогач* — «чалавек магутны».

Слова *рог* у Старажытнай Русі выкарыстоўвалася і для абазначэння лясных урочышчаў, дзе размяшчаліся язычніцкія капішчы. Ды і сам *рог* як рэч у старажытнасці з'яўляўся важным аtryбутам культурных дзеянняў і нават чараўніцтва.

У шэрагу індаеўрапейскіх моў некаторыя словы, якія маюць той

жа карань, што і наша слова *рог*, азначаюць таксама «вяшчун, заклінальнік, празорца». Вядома, што полацкі ўладар X стагоддзя Рагвалод быў не толькі князем, але і жрацом, служыцелем язычніцкага культу.

Не выключана таму, што і мяркуемы князь Рагач, заснавальнік Рагачова, з'яўляўся адначасова духоўным і палітычным (ваенным) правадыром часткі славянскіх абшчын, якія абжывалі мясціны панад Друццю і Дняпром.

Нельга не ўлічваць, нарэшце, і таго, што асоба ўладара Рагача нават у далёкія ад нас стагоддзі магла быць не столькі рэальнай, колькі ўяўнай. Для заснавальнікаў Рагачова сам Рагач мог быць чалавекападобным вобразам нейкага вельмі старажытнага татэма, з якім звязвалася ў разуменні далёкіх продкаў усё існае ў гэтым свеце, усе зямныя рэаліі, у тым ліку і пасяленне Рагачоў і яго першыя жыхары.

«БЯРОЗКА» ГАСЦЯВАЛА Ў «СПАДЧЫНЕ»

Ужо амаль 15 год пры нашай школьнай бібліятэцы існуе гурток «Спадчына». Год ад году мяняюцца яго ўдзельнікі, але нязменным застаецца адно: нашы мерапрыемствы і пастаноўкі «гучаць» на беларускай мове. І трэба бацьць, з якім задавальненнем дзецці ўдзельнічаюць у спектаклях!

Зусім нядаўна вучні 4 «Б» класа паставілі п'есу-казку Васіля Жуковіча «Як вярнуліся імёны». У пастаноўцы ўдзельнічалі толькі хлопчыкі. Алег Шатэрнік вельмі пранікнёна выканаў ролю «працавітага бацькі». Саша Навіцкі, Мікіта Еўтушэнка, Ілья Румынскі з натхненнем сыгралі яго сыноў. А Ваня Сараквашын так добра прачытаў словы аўтара, што яшчэ доўга пасля прадстаўлення прымаў шчырыя падзякі. Гледачы горача пляскалі ў далоні і, яшчэ не сыходзячы са сцэны, юныя артысты запыталі: «А што цяпер мы будзем ставіць?»

Не адсталі ад хлопцаў-аднакласнікаў і дзяўчынкі: падрыхтавалі пастаноўку «Хто прыгажэйшы?»

А нядаўна да нас, у Свіслацкую школу, завітаў рэдактар аддзела мастацкай літаратуры «Бярозкі» Арцём Кавалеўскі. Сустрэча атрымалася шчырай і пазнавальнай. Вучні з цікавасцю падтрымалі размову пра лёс беларускай мовы, пазнаёміліся з кнігамі А. Кавалеўскага «Адмысловыя гульні», «Адаленасць. Адданасць» і «Мой сябра анёлак». Усіх уразілі вершы ў выкананні самога аўтара, а таксама запіс песень Зміцера Вайцюшкевіча, які паклаў на музыку вершы з кнігі «Мой сябра анёлак». Кветкамі і апладысманамі праводзілі вучні госця.

Соф'я НЯЧАЕВА,

загадчыца бібліятэкі Свіслацкай СШ Пухавіцкага раёна,
вучні 4 «Б» класа.

Арцём Кавалеўскі на сустрэчы з чытачамі бібліятэкі

АСАБІСТЫ ДЗЁННІК: НОВАЯ СТУПЕНЬ АДКРЫТАСЦІ?

Вольга КАКШЫНСКАЯ

Калі мы бачым у краме прывабны сшытак альбо бланкот, першая думка: купіць і зрабіць з яго дзённік, куды прыгожай асадкай акуратным почыркам запісваць гісторыю свайго жыцця. І гісторыя тая абавязкова будзе гэткай жа цудоўнай, як і сшытак. Прынамсі, нічым не горшай.

Але потым неяк аказваецца, што цярпення і метадычнасці ў запаўненні асабістага дзённіка нам хапае максімум на тыдзень, а цікавых здарэнняў, вартых быць занатаванымі «для нашчадкаў», за гэты час можа не стацца ўвогуле. І дзённік паціху адыходзіць у нябыт, каб праз гады трапіць нам на вочы і стаць напамінам пра ляготу і слававолле, якія не пераадолець ніякай вонкавай паліграфічнай прывабнасцю. Іншая справа — інтэрнэт-дзённікі.

Кожны запіс у іх — маленькі літаратурны твор, прынамсі, прэзэндуе на гэткую ж значнасць, бо сорамна выходзіць на людзі з банальным «устаў, пaeў, пагуляў, пайшоў спаць». Хочацца распавесці пра нешта важнае, разумнымі словамі, элегантным стылем. Каб убачыць у каментарыях: «Афтар, жжош! Пешы ісчо!» ці хоць бы: «Плюс стопіцот!», што з'яўляецца выказаннем салідарнасці з напісаным («афіцыйная» арфаграфія захавана). Але аднойчы

тыразумееш, што твой асабісты дзённік такім ужо даўно не з'яўляецца. І пішаш ты не для сябе і не пра сябе, а на пацеху іншым і на тэмы, якія цікавяць іх. Звычайна гэта ўсведамляецца ў той момант, калі ты ловіш сябе на думцы, што глядзіш на свой тэкст вачыма яго будучых чытачоў: ці спадабаецца ім, ці не занудліва?

Іншая справа — дзённік «папяровы». Гартаю свой, школьных часоў. Дзе-нідзе бачу на старонках шурпатыя месцы і расплывістыя

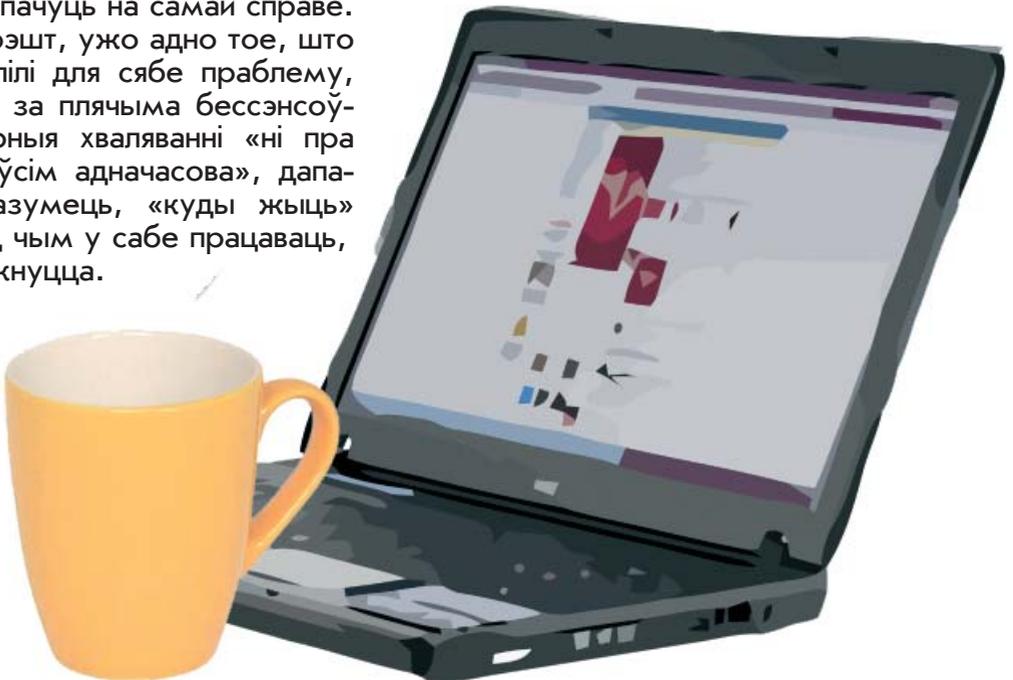
чарнільняны плямы — тут я рум-зала носам і захлыналася самашкадаваннем. А як жа! Пачнешь пісаць пра тое, як ён на цябе зірнуў (а хутчэй не зірнуў) — і так горка робіцца... (У шаснаццаць гадоў валодаць мастацтвам гадаваць з мух сланоў — справа гонару). Быў у гэтым своеасаблівым дыялогу з паперай пэўны псіхатэрапеўтычны эфект: афармляючы думкі і пачуцці ў словы, ты пачынаў лепш разумець сябе, свае эмоцыі. Страхі атрымоўвалі імёны і пераставалі здавацца такімі вялізнымі і невырашальнымі, як здаваліся спачатку. Бо недзе ўнутры тлее надзея: усё мінае, і гэтая распач — таксама міне.

Вельмі часта ў асабістым дзённіку мы задаём пытанні, на якія не можам наважыцца ў рэальнасці. Пытанні да бацькоў, сяброў, каханых. Больш за тое, на падсвядомым узроўні мы яшчэ і атрымоўваем на іх адказы. Прынамсі, становіцца зразумелым, што мы хочам альбо бо баімся пачуць на самай справе. У рэшце рэшт, ужо адно тое, што мы акрэслілі для сябе праблему, пакінуўшы за плячыма бессэнсоўныя і марныя хваляванні «ні пра што і аб ўсім адначасова», дапамагае зразумець, «куды жыць» далей, над чым у сабе працаваць, да чаго імкнуцца.

Асабісты дзённік быў святым і недатыкальным, таямніцай, раскрыццё якой успрымалася найгоршай абразай. Ніхто не меў права корпацца ў тваёй галаве, дакранацца бруднымі рукамі да твайго сэрца. Бо дзённік уяўляў сабой такую ступень шчырасці і адкрытасці, якой не бывае часам і паміж самымі блізкімі сябрамі.

Але я нездарма напісала «быў».

Са з'яўленнем магчымасці веці дзённікі ў інтэрнэце карэнным чынам змянілася не толькі форма, але і сутнасць гэтай з'явы. Галоўнымі сталі не разважанні над уласнымі пачуццямі і самааналіз, а цікавая падача інфармацыі, яе апэратыўнасць і забаўляльны характар. Сферу інтымнага атакавалі рэйтынгі і такі дзіўны паказчык «вартасці» напісанага, як колькасць сяброў («падпісчыкаў»?). Яны каментуюць, не згаджаюцца, выносяць прысуд. Як правіла, некампетэнтны, суб'ектыўны. Асабі-

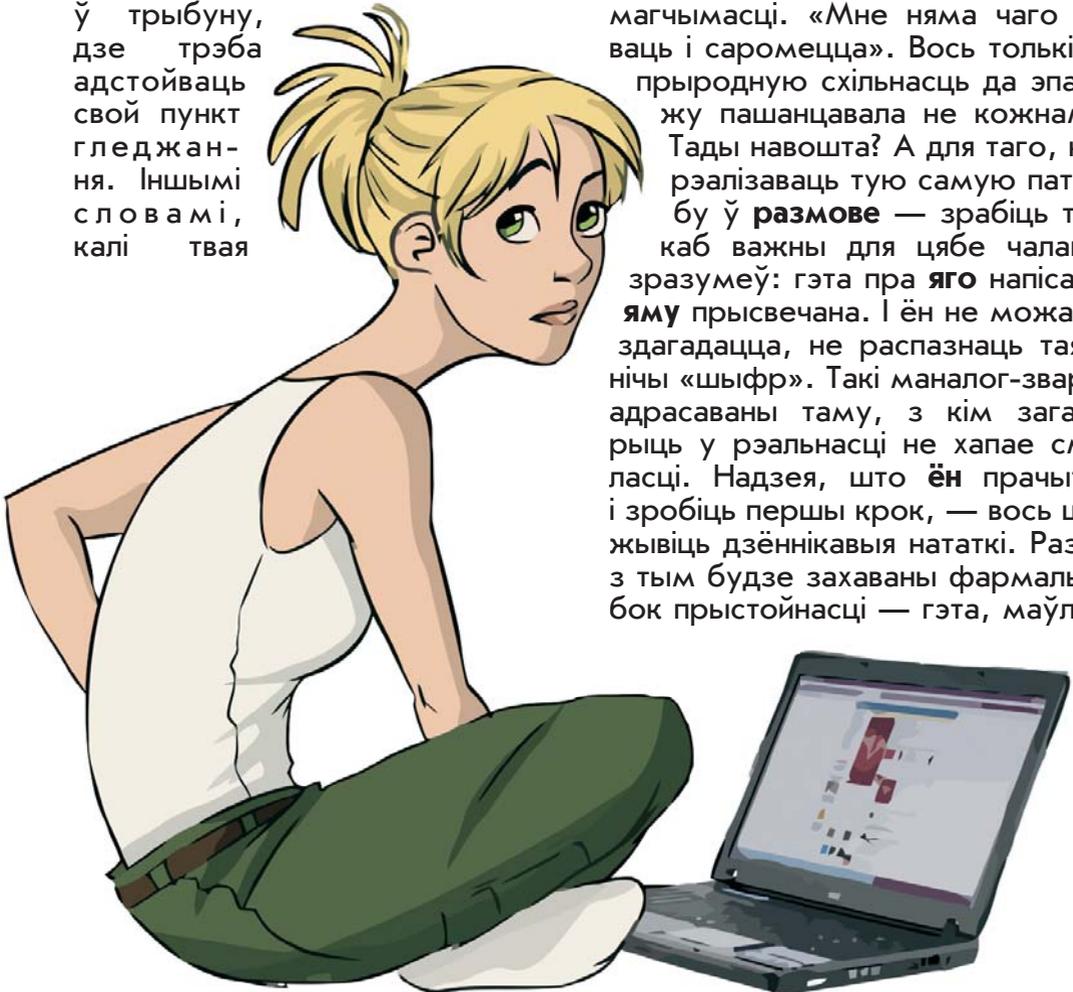

50 ста мне такія «сябры» нагадваюць варвараў — прыбеглі, асабліва не ўнікаючы, усё ахаялі і панесліся далей. А ты ходзіш, думаеш, носіш у галаве іх грубыя словы і засынаеш з цяжкім каменем на душы.

Сам факт ацэнкі вартасці тваіх думак і высноў людзьмі, якія цябе ніколі не бачылі, — нонсэнс. І дзіўна, што для многіх аўтараў інтэрнэт-дзённікаў гэта так значна: яны пачынаюць спрачацца, злавацца і з далікатнага «я магу патлумачыць» пераходзяць на «ідзі адсюль, не падабаецца — не чытай». Мне ж уяўляецца вар'яцтвам пераўтварэнне камфортнай асабістай прасторы ў трыбуну, дзе трэба адстойваць свой пункт гледжання. Іншымі словамі, калі твая

«ўтульная жэжэшачка» (трапны выраз, уведзены ў мову дызайнерам Арцёміем Лебедзевым) становіцца пляцоўкай для бойкі меркаваннямі.

Напэўна, таму так часта цяпер можна сустрэць інтэрнэт-дзённікі, пазначаныя шыл'дай «friends only», г. зн. «толькі для сяброў». Думаю, не памылюся, калі скажу, што паслугу абмежавання кола тых, хто можа чытаць твае запісы, прадастаўляюць карыстальнікам абсалютна ўсе дзённікавыя сайты. Табе выбіраць, каму дазволіць чытаць твае думкі. І вось што цікава: некаторыя абсалютна свядома адмаўляюцца ад такой магчымасці. «Мне няма чаго хаваць і саромецца». Вось толькі на прыродную схільнасць да эпатажу пашанцавала не кожнаму. Тады навошта? А для таго, каб рэалізаваць тую самую патрэбу ў **размове** — зрабіць так, каб важны для цябе чалавек зразумеў: гэта пра **яго** напісана, **яму** прысвечана. І ён не можа не здагадацца, не распазнаць таямнічы «шыфр». Такі маналог-зварот адрасаваны таму, з кім загаварыць у рэальнасці не хапае смеласці. Надзея, што **ён** прачытае і зробіць першы крок, — вось што жывіць дзённікавыя нататкі. Разам з тым будзе захаваны фармальны бок прыстойнасці — гэта, маўляў,

не я на ўвесь свет крычу, а **ты** праз замочную шчыліну прыслухоўваешся, пра што я тут распавядаю. Прынамсі, мне так хочацца верыць, што **ты** гэта робіш...

Яшчэ адна дэталю, якая кардынальна розніць віртуальныя дзённікі і папяровыя (акрамя шырокага доступу да іх кагосьці, акрамя цябе) — гэта магчымасць занатоўваць кожную дробязь, якая з табой здараецца, у рэжыме онлайн. Для гэтага цудоўна падыходзіць запушчаны ў 2006 годзе рэсурс *Twitter* (ад англ. «tweet» — «шчабятца», «балбатаца»), папулярнасць якога пацверджана 175 мільёнамі зарэгістраваных карыстальнікаў (для параўнання — у самага старэйшага (з 1999 года) благавага сэрвіса *LiveJournal* (паруску — *Живой Журнал*, ЖЖ) іх трохі больш за 16 мільёнаў). Тая акалічнасць, што кожны *twitter*-запіс не можа перавышаць 140 знакаў, адточвае майстэрства выказваць думку сцісла і максімальна дакладна, амаль афарыстычна. Зразумела, што ў запісе, меншым па аб'ёме, чым нават адна *sms*-ка, асабліва не парэфлексуеш. А вось падзяліцца з народамі жартам, трапным назіраннем альбо навіной — гэта лёгка!

Сацыяльныя сеткі кшталту *Facebook* і *ВКонтакте*, безумоўна, зрабілі рэвалюцыю ў механізмах наладжвання стасункаў паміж людзьмі. І ў якасці гэтых стасункаў — таксама. Імгненнасць, павярхоўнасць, спажывецкі падыход (набівацца ў «сябры» да тых, знаёмства з кім можа быць табе карысным, альбо з мэтай самарэкламы) сёння — звычайныя рэчы. Зразумела, што калі табе спатрэ-

біцца рэальная дапамога (а не распаўсюджванне інфармацыі «адам кацянят у добрыя рукі» па ланцугу), наўрад ці хтосьці з тваіх віртуальных знаёмых знойдзе час прынесці табе мандарынаў да бальнічнага ложка. Праблемы таго, каго ты асабіста не ведаеш, з кім не піў гарбаты на адной кухні альбо не ішоў у адной звязцы ў горным паходзе, каго ты ўяўляеш толькі па здымку-аве, ніколі не будуць хваляваць і кранаць цябе болей, чым няўдачы і хваробы родных ці блізкіх сяброў. Гэта той важны факт, пра які трэба памятаць, калі захочацца ў які раз паспавядацца ў сваім інтэрнэт-дзённіку перад міфічнымі суразмоўцамі.

Я не належу да людзей, якія лічаць, што традыцыйнае апрыёры лепш за новае, бо першае правэраана часам і вопытам, а другое яшчэ невядома, да якіх наступстваў прывядзе. Ультрасучасныя тэхналогіі — гэта магія, сапраўдны чюд, які не перастае здзіўляць і зачароўваць. Яны арганічна ўваходзяць у паўсядзённасць, хутка становяцца звыклымі, дапамагаюць з большым ККД арганізаваць працу, вучобу, адпачынак. Аргумент «інфармацыйныя тэхналогіі забіраюць час, які можна было б правесці з рэальнымі людзьмі ў рэальным свеце» знаходжу пераканаўчым, бо гэта — пытанне не часу, а прыярытэтаў.

І я не веру, што чалавек здольны на самай справе не мець сакрэтаў, якія ён не раскажа нікому, акрамя патаемнага сшытка, надзейна схаванага ад ўсіх...

«Папера не чырванее».

Малюнак Вадзіма БАГРЫЯ

Усміхайцеся, панове!

Алена ІВАНЮШАНКА

Чуць смех і самому смяцца прыемна, карысна, добра ва ўсіх адносінах! Між тым, ёсць людзі, якія не толькі не бачаць сэнсу ў падобнай праяве пачуццяў, але і лічаць яе напускной, фальшывай, штучнай. Паспрабуем пераканаць іх у адваротным.

СМЕХ І ЗДАРОЎЕ

Смех — гэта ўніверсальныя вітаміны і лекі! Існуе нават такая медыцынская методыка, як сме-хатэрапія. Бо даўно заўважана: аптымістычна настроены хворы хутчэй ідзе на папраўку. Да ва-шага ведама: смех «прымушае» працаваць аж 80 груп цягліц! Лічыцца, што 5 хвілін смеху па фізічнай нагрузцы на арганізм адэкватныя 40 хвілінам лёгкага бегу, а па псіхалагічным уздзе-янні — 40 хвілінам адпачынку. Смех затарможвае выпрацоўку ў мозгу «гармонаў стрэсу» і, на-адварот, стымулюе выкід «гар-монаў шчасця».

У сучаснай медыцыне ёсць спецыяльны напрамак, які займа-ецца вывучэннем уплыву смеху на арганізм чалавека — **гелата-логія**. Заснавальнік гелаталогіі амерыканец Норман Казінс быў не ўрачом, а журналістам. Док-тары паставілі яму страшны дыяг-наз — аўтаімуннае захворванне. Казінс закрыўся ў пакоі і... гадзі-намі глядзеў камедыі і чытаў гу-марыстычныя творы. Ідэя гэтая не была ўзята ім з паветра: гаючая сіла смеху занатавана ў працах

антычных вучоных, у Бібліі. Але як былі ўражаны медыкі, калі праз месяц такой смехатэрапіі ў Нор-мана Казінса зніклі болі, а яшчэ праз месяц ён ужо выйшаў на працу!

СМЕХ І ТЫ

Прызнаемся, не заўсёды ў нас ёсць настрой смяцца і дарыць свае ўсмешкі кожнаму. Між тым навукова ўстаноўлена: нават про-ста расцягванне вуснаў ідзе наша-му арганізму на карысць! Справа ў тым, што пры смеху ад твару накіроўваюцца ў мозг адмысло-выя імпульсы. Яны надзвычай ста-ноўча ўплываюць на нашу нерво-вую сістэму, на настрой. І што ці-кава: пры штучнай усмешцы гэтыя імпульсы з'яўляюцца таксама!

Іншымі словамі, калі ты нацяг-неш на сябе турботны, сумны вы-раз твару, то праз пэўны час твой настрой яшчэ больш сапсуецца. Калі ж паспрабуеш усміхнуцца і паглядзець на сітуацыю з гума-рам — то і настрой абавязкова палепшыцца.

Вазьмі, скажам, за правіла ўсміхацца сабе кожны раз, калі глядзішся ў люстэрка. Твой мозг

«запомніць» рысы твару, выраз вачэй у такім лагодным стане, і потым кожны раз, калі ты будзеш сустракацца са сваёй выявай, у памяці адновіцца менавіта шчаслівае ўласнае аблічча.

Раніцай, перад тым як устаць з ложка, таксама ўсміхніся самому сабе. Адчуй цяпло ўнутры і чакай добрага ад надыходзячага дня. А калі забыўся зрабіць гэта ў ложку, зрабі там, дзе ўспомніў, усміхніся!

СМЕХ І ГРАМАДСТВА

Паназірай за людзьмі на вуліцы. Яны вельмі падобныя адзін да аднаго. Чаму? Таму што выраз твару ў іх такі — сур'ёзны і безэмоцый. Але ты можаш змяніць

гэтую маркотную карціну — усміхнуўшыся знаёмым і незнаёмым людзям. Нават размаўляючы па тэлефоне, усміхайся, — суразмоўца абавязкова пачуе тваю спагадлівасць.

Менавіта з людзьмі, якія не эканомяць на ўсмешцы, гатовыя шчыра, са смакам пасмяяцца, заўсёды хочацца знаходзіцца побач, хочацца дапамагаць ім, быць іх сябрам. Смех — з'ява вельмі «заразная». Па некаторых дадзеных, ён узнікае ў 30 раз часцей у добрай кампаніі. І менавіта расказчык смяецца ў паўтара раза больш, чым слухачы.

Калі чалавек усміхаецца і смяецца, мы адчуваем, што ён шчаслівы і здаровы.

Каментарый псіхолога

Валянціна Міхайлаўна ШУКАН,
інструктар-валеолаг, псіхолог Цэнтра
добразычлівых адносін да падлеткаў «Давер»:

— Калі смех да месца, то ён заўсёды карысны. Вы прачнуліся раніцай, у вас не вельмі добрае самаадчуванне, і вам падаецца, што ўвогуле ўсё дрэнна. Але ж гэта суб'ектыўны позірк! Варта пастарацца яго хаця б трохкі пахіснуць. У псіхалогіі ёсць такое паняцце — «ад знешняга да ўнутранага». Калі вы робіце пэўныя намаганні, пачынаеце ўсміхацца скрозь слёзы і глядзець на сябе ў люстэрка, то адпаведныя імпульсы ідуць у мозг. Спрабуючы ўсміхнуцца, вы імкняцеся паглядзець на жыццё з іншага боку.

Таму пастарайцеся адшукаць хаця б адзін плюс у той сітуацыі, якая вас не задавальняе. Калі знойдзеце адзін, то абавязкова з'явіцца і другі, і трэці. А потым вы зразумеете, што не ўсё так ужо і змрочна, як здавалася спачатку. Нельга адрозніваць у жыцці толькі дзве фарбы — белую і чорную. Рэчаіснасць наша насамрэч рознакаляровая. Трэба ўмець знаходзіць як мага больш пазітыўнага і ў самім сабе, і ў навакольных. Тады і з'явіцца натуральныя падставы для ўсмешак.

ВІТАЛЬ СТАХІЕВІЧ: «КОЖНЫ ПРЫЕЗД НА РАДЗІМУ — САЛОДКАЯ І ШЧАСЛІВАЯ ПАДЗЕЯ»

Герой сённяшняга «Дынаміка» — малады, але ўжо вядомы ў свеце піяніст Віталь Стахіевіч, лаўрэат шэрагу прэстыжных міжнародных конкурсаў. Ён — былы вучань Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, былы стыпендыят (тройчы!) Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, былы студэнт Беларускай акадэміі музыкі. Віталь Стахіевіч закончыў магістратуру Вышэйшай школы мастацтваў у Амстэрдаме (дзе сёння і жыве) і цяпер канцэртуе па ўсім свеце. Выступае не толькі сольна, але і з аркестрамі, і з камернымі ансамблямі. Рэпертуар Стахіевіча складаюць творы розных стыляў і жанраў: ад старадаўняй музыкі да п'ес сучасных аўтараў. Разам з канцэртнай дзейнасцю Віталь запісвае кампакт-дыскі і піша вершы на беларускай мове. Дарэчы, па-беларуску ён размаўляе ахвотна і надзіва пісьменна.

— У нашай сям'і музыка гучала заўсёды. Дзядулі і бабулі, асабліва па татавай лініі, заўжды яе шанавалі. Беларускія народныя песні я чуў і ў хаце, і ў полі, і падчас работы па гаспадарцы. І матуля, і тата на аматарскім узроўні музыкуюць. Першы сапраўдны канцэрт у філармоніі, на які я ў юным узросце трапіў, быў — Міхаіла Плятнёва, піяніста і дырыжора самай найвышэйшай адоранасці. Нават цяпер, калі я прыгадваю той канцэрт, узнікае

Фота з асабістага архіва Віталія СТАХІЕВІЧА

найрчэйшы візуальны і гукавы вобраз. Памятаю, як мы з матуляй наведвалі па абанеменце сольныя канцэрты вялікіх савецкіх піяністаў — Штаркман, Башкіраў, Уласенка, Слабадзянік... Я слухаў іх, зацяўшы дыханне. Гэта стала магутным стымулам для уласных заняткаў. Самым вялікім шчасцем стала вучоба ў музычным каледжы на плошчы Свабоды. Гэта быў вельмі захапляльны, апантаны перыяд у жыцці.

Беларускія музыканты выглядаюць у свеце годна

— Сучасная айчынная піяністычная школа базуецца на магутных традыцыях рускай, больш канкрэтна — маскоўскай школы, якая, у сваю чаргу, мае гістарычныя карані ў Заходняй Еўропе. Для мяне беларуская піяністычная школа — гэта хутчэй суплёт

яскравых індывідуальнасцей, як цудоўных педагогаў, так і таленавітых вучняў.

Мяркую, што пакуль у вялікай ступені мы, беларусы, застаёмся для замежнага слухача terra incognita, знаходзячыся ў магутным ценю расійскай культуры, якая сапраўды сусветна вядомая. Не думаю, што да нас ёсць нейкае асобнае стаўленне. Але як у свеце ставяцца да славенскіх, славацкіх або, скажам, эстонскіх музыкантаў? Кожны, хто здолеў заявіць пра сябе як пра цікавую індывідуальнасць, варты ўвагі і захаплення. А беларускія музыканты выглядаюць годна, варты ўзгадаць хаця б атрыманыя імі прэстыжныя прэміі на міжнародных конкурсах. У многіх замежных аркестрах часта ёсць група «рускіх» інструменталістаў, сярод якіх нямала і беларусаў. Паводле маіх уласных назіранняў, музыканты

Фота з асабістага архіва Віталія СТАХІЕВІЧА

з «усходняга блоку» трохі вылучаюцца сваёй дысцыплінаванасцю, апантанасцю, душэўнасцю...

Сонечныя асобы любімых кампазітараў

— Мне бліжэйшыя кампазітары рамантычнага складу — Шапэн, Шуберт, Шуман, Рахманінаў. Празрыстая вытанчанасць Гайдна ці Моцарта мяне таксама захапляе, але ўнутранага камфорту пры выкананні музыкі эпохі класіцызму значна менш. Апошнім часам я займаюся праектам, прысвечаным санатам Пракоф'ева — ужо выйшаў кампакт-дыск з яго Чацвёртай, Шостаі і Сёмай санатамі. На чарзе яшчэ два. Пасля іх выхаду атрымаецца камплект з усіх дзевяці санат гэтага незвычайнага кампазітара. Мне здаецца, што

Пракоф'еў — адзін з найвялікшых творцаў, маштаб адоранасці якога немагчыма пераацаніць. У яго творчасці, як у люстэрку, увасабляецца шматгранная эпоха, цэлы сусвет. А сам ён здолеў застацца гэтым люстэркам, смела і яркава несучы сваё сонечнае «я», нягледзячы на цяжкасці эміграцыі, жахі сталінізму і вайны.

Загадамі цікаўнасць не абудзіш

— Каб зацікавіць падлеткаў класікай, добрыя ўсе сродкі: рэклама, прапаганда, лагодны прымус. Для пачатку можна было б прапанаваць знайсці на беларускіх тэлевізійных каналах месца для трансляцыі перадач расійскіх «Mezzo» і «Культуры». Натуральна, загадамі не абудзіць у чалавеку захапленне карцінамі Ван Гога, чароўнымі сілуэтамі віленскага барока, вытанчанасцю радка Багдановіча або экспрэсіўнасцю сімфоній Малера. Але цяперашняя сітуацыя цудоўная тым, што высокае мастацтва даступнае кожнаму, варта толькі адчуць да яго цікавасць і мець магчымасць выбраць. Я назіраю дастатковую колькасць моладзі, якая цікавіцца класікай, але важна, каб прэстыж мастацтва нейкім чынам падтрымліваўся.

Я адданы Беларусі ўсім сэрцам

— Амстэрдам, дзе я цяпер жыву, — вельмі зручны порт для падарожжаў па Еўропе і свеце. Тут ёсць цудоўная зала — сусветна вядомая Канцэртгебаў, з аднайменным фантастычным аркестрам. Адно толькі наведванне канцэр-

таў дае мне неверагодна многа. Адным словам, у гэтым горадзе добрыя магчымасці для таго, каб быць паўнаважым «практыкуючым» піяністам. Дый проста прыемна ехаць на працу веласіпедам і пазіраць на рамантычныя амстэрдамскія каналы і ўнікальныя па архітэктуры збудаванні. Аднак Беларусі я адданы ўсім сэрцам, і кожны прыезд сюды — для мяне заўсёды вельмі салодкая і шчаслівая падзея. Самыя дарагія — мясціны, звязаныя з маленствам: родны Мінск і палескія вясковыя сядзібы дзядоў. З імі не параўнальнае нішто ў свеце.

Не варта саромецца размаўляць па-беларуску

— Мне здаецца, што гучанне мовы, яе сэнсы і адценні маюць амаль біялагічную сувязь з гістарычным жыццём народа, з кліматам, ландшафтам зямлі, на якой ён жыве. Згадайма Караткевіча, які, седзячы ў прыгарадным аўтобусе, слухаў мову народа — і «піў і не мог напіцца». Я размаўляю і шмат чытаю на рускай мове, але яе мінскі дыялект гучыць даволі штучна ў параўнанні з тым, якая сакавітая гэтая мова ў Маскве ці ў Разані. Някепска валодаю англійскай, але толькі пабываўшы ў Лондане і ў Нью-Ёрку, змог адчуць яе першасны смак.

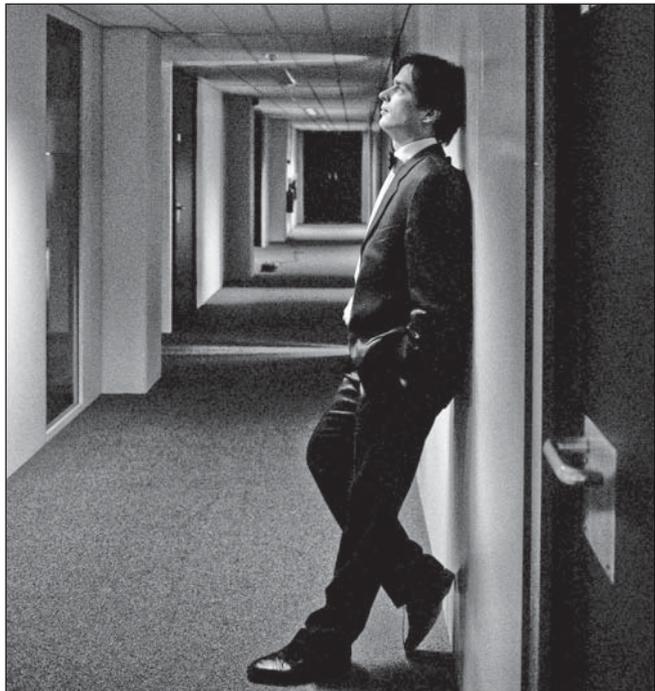
Гаворачы на роднай мове, людзі быццам выпраменьваюць сэнс слоў, настолькі яны для

іх натуральныя. Як дзіўна, што многім тутэйшым людзям, гэта не відавочна! На вуліцах Вільні, Кіева, Варшавы, Амстэрдама гучыць пераважна нацыянальная мова. І толькі ў нашай сталіцы такое чамусьці вельмі цяжка ўявіць. Мы быццам саромеемся сказаць слова па-беларуску. Поўны абсурд.

Пажаданне на развітанне

— Чытачам «Бярозкі» я пажадаў бы знайсці — кожны для сябе — занятак, які б усё жыццё прыносіў радасць і шчасце. Пажадаў бы не цурацца штодзённай карпатлівай работы. І самае галоўнае — каханьня і надзейных сяброў.

Гутарыла
Вольга НАВАЖЫЛАВА

Фота Анушкі ІЛСНІК

Хіты Белавежскай пушчы

«Pieśni o Puszczy/Песні пра Пушчу», Hajnywka, 2010, «GM Records».

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

У нашай з Анатолям Мяльгуем сумеснай кнізе «222 альбомы беларускага року» мой калега выказаў слушную заўвагу наконт недастатковага абмену культурнымі дасягненнямі паміж беларусамі нашай краіны і замежжа. А вось мінулай восенню ў сталічнай мастацкай галерэі «У» увагу прысутных прыцягнула і выстава-продаж навінак беларускай бібліяграфіі і дыскаграфіі з суседняй Польшчы. І вось у нашай музычнай рубрыцы першы ўзор гэтага культурнага абмену — супольны праект акадэмічных харавых спеваў «Pieśni o Puszczy/Песні пра Пушчу».

Дэвіз праекта — «Яднаюць нас пушча і песня». Такім чынам, супольны праект — гэта вам не зборны альбом, а штосьці на ўзор «Святых вечароў», «Народных альбомаў» ды «Партызанскіх школ» — карацей, нешта маштабнае і канцэптualaнае. І акурат аб тым паклапаціўся Гайнаўскі фонд «Orthodox Church Music», запрасіўшы ў праект найбольш уплывовыя акадэмічныя хары Белавежскага рэгіёну: Хор Акадэміі Медычнай у Беластоку пад кіраўніцтвам прафесара Бажэны Савіцкай і хор «Гродзенская капэла» пад кіраўніцтвам дырыжора Ларысы

Іконнікавай. І хоць нікога не здзівіць выбар артыстаў у праект апявання сапраўднай еўрапейскай святыні — Белавежскай пушчы, але факт застаецца фактам: Белавежская пушча здольная натхняць паэтаў і кампазітараў Польшчы, Расіі, ЗША (у тым ліку і беларускіх), але з Беларусі — толькі выканаўцаў. У гонар агульнаеўрапейскага прыроднага храма выказаліся такія слаўтасці, як Нобелеўскі лаўрэат польскі паэт Чэслаў Мілаш, папулярная расійская кампазітарка Аляксандра Пахмутава, польскія беларусы Алесь Барскі, Віктар Швед.

З беларусаў нашай краіны можна было б згадаць вялікіх «Песняроў», якія нібыта першымі аддалі належны гонар «лёгкім Еўропы», але выказаць гэта

на роднай мове не змаглі. Мы ж памятаем, што толькі ў 1985 годзе Наталля Арсеньева ў ЗША пераклала на беларускую песню Пахмутавай і Дабранравава «Белавежская пушча» для Данчыка. Аднак ва ўзгаданым праекце хор «Гродзенская капэла» выконвае названы твор у іншым беларускім перакладзе — Віктара Шведа. Дарэчы, ён жа пераклаў яго і на польскую мову для Хору Бажэны Савіцкай. Гэтым велічным гімнам у розных версіях перакладаў распачынаецца і завяршаецца альбом «Pieśni o Puszczy / Песні пра Пушчу».

Як і ва ўсялякім музычным прадукце сучаснага насычанага рынку, не абышлося тут і без таямнічых адкрыццяў. Дык якія ж таямніцы ў строгім жанры акадэмічных хароў? Аказваецца, яшчэ ў суровым для нашага народа 1937 годзе на другім канцы пушчы класік польскай музыкі Фелікс Нававейскі напісаў так званую сюіту «TeKa Białowieśka» на вершы

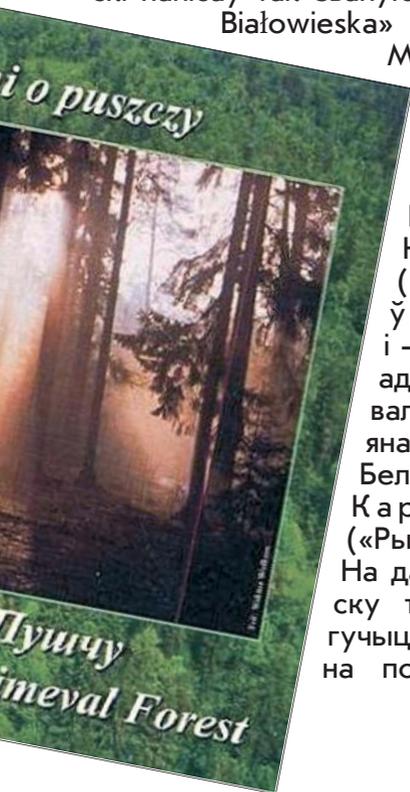
М. Паўлікоўскай-Яснажэўскай («Дуб, паражоны Перуном»), К. Яжэўскай («Танец на ўрочышчы») і — увага! — аднаго з заснавальнікаў нацыянальнага парку Белавежа Ежы Карпіньскага («Рысь у бары»). На дадзеным дыску трыпціх гэты гучыць не толькі на польскай, але

і на беларускай мове. Дапамог зноў жа беларускі паэт з Польшчы Віктар Швед. Дарэчы, ён стаў і аўтарам фінальнай двухмоўнай коды супольнага праекта «Калі ласка — Bardzo prosze», выкананай на дзвюх мовах (польскай і беларускай) абодвума харамі праекта. Музыку коды напісаў сучасны гений польскага сімфанізму Рамуальд Твардоўскі. Ён жа — і аўтар трыпціха «Рэха Белавежы».

Згадаем яшчэ «Зялёны храм Белавежа» на вершы добра знамага і ў нас Алесь Барскага ды «W mojej ojczyźnie» — на вершы знакамітага Чэслава Мілаша. Ці варта дадаваць, што і гэтыя творы гучаць у выкананні беларускага хору па-беларуску, у выкананні польскага — па-польску.

Такім чынам, атрымалася змястоўная і разнастайная гадзінная, укамплектаваная шыкоўным 8-старонкавым каляровым буклетам праграма для аматараў харавых спеваў. А такі жанр, як паказвае практыка, вельмі запатрабаваны ў музычных ятках беларускіх фестываляў, бо музычныя супермаркеты чамусьці шуфлююць зусім іншы духоўны фарш — пра тундру і тайгу, калі душа просіць пушчы.

Дарэчы, а ці ведаеце вы глыбінны сэнс таямнічага слова «пушча»? Паколькі на гэтым дыску назвы пададзены па-польску, па-беларуску і... па-англійску, дык звернем увагу і на апошні надпіс — «Songs about the primeval forest». Дык вось дзе сэнс: primeval forest — першасны лес, першабытны. І гэта ёсць у нас! Вось толькі калі мы таксама навучымся ставіцца да падараванага лёсам скарбу як да святыні?

Міф пра зніклага Бога

Ірына КЛІМКОВІЧ

Старажытныя беларусы сустракалі вясну шчыра і даверліва. Таму і адпаведных святаў у нашым календары было дастаткова. Так, яшчэ ў мінулым стагоддзі адразу пасля Вялікадня ў шэрагу мясцін адзначалася Ярылавіца — Свята росквіту прыроды. Усю ноч па ўзгорках гарэлі вогнішчы, моладзь спявала песні, вадзіла карагоды, ладзіла гульні і танцы, гушкалася на арэлях. Адразу пасля свята пачыналіся ўрачыстасці ў гонар бога Ярылы. Яго ўшаноўвалі як заступніка ўраджаю, хатняй жывёлы, плоцкага каханьня, а таксама як бога Сонца. Нашы старажытныя продкі-язычнікі не супрацьпастаўлялі сябе прыродзе і не аспрэчвалі яе законаў.

Бог вясновага Сонца

Існавалі два асноўныя свята, звязаныя з культам Ярылы. Першае сучасныя этнографы чамусьці суадносяць з сярэдзінай красавіка, хаця гістарычна яно прывязана да 23 сакавіка — дня вясновага сонцазвароту, пачынаючы з якога, дакладна прасочваюцца даўжэйшыя дні і карацейшыя ночы. Свята называлі Ярылам Вясновам, яно сімвалізавала сустрэчу Сонца як боства. Другое свята — Ярыла Летні, адзначалася пасля 22 чэрвеня. Яго сутнасць — праводзіны вясновага бога.

Некаторыя навукоўцы спрачаюцца наконт таго, ці быў Ярыла сонечным богам. Але асноўны

эпітэт галоўнага свяціла — *яркае* — безумоўна, мае адзіны корань з Ярылам. Згадаем, што корань *яр* з'яўляецца старажытным славянскім і нават індаарыйскім, а нямецкае *jahr* перакладаецца як *год*. Нездарма ў старажытнасці Новы год адзначалі ўвесну. Да таго ж першапачаткова сама вясна называлася ў славян *яра*, а палявыя культуры, якія высаваюць увесну і цяпер завуцца *яравымі*. Хто не ведае слова *ярасць*? Так нашы продкі вызначалі нястрыманае шаленства ярага бога ў асобе вясновага сонца, якое абуджае сілы зямлі і ўсяго жывога. Гэта раслінная моц траў і дрэў,

плоцкае каханне людзей і жывёл, юнацкая прыгажосць і чалавечая адвага.

А яшчэ слова **яры** суадносілася са словам **белы**. Таму ў дзень Ярылы Вясновага па старажытным паселішчы нашых продкаў праяздаў малады вершнік на белым кані — сам Ярыла. (Такі конь у многіх міфалогіях свету сімвалізуе Сонца.) Як сцвярджаюць этнографы, для выканання ролі бога абіралі светлавалосага юнака. Ён сядзеў на кані басанож, у белай вопратцы, з вянком на галаве, у пра-

вай руцэ трымаў букет з жытніх каласкоў, у левай — выяву чалавечай галавы. Якая, хутчэй за ўсё, сімвалізавала... смерць. Але чаму, спытаеце вы? Вобраз жа Ярылы абуджаў і сцвярджаў жыццёвыя сілы, а не наадварот. Тым не менш таямнічая галава падкрэслівала, што Ярыла ўвасабляў адначасова і Жыццё, і Смерць. Логіку міфалагічнага мыслення старажытных беларусаў мы можам прасачыць на прыкладах іншых народаў.

Штогадовыя жарсці

З тых часоў, як старажытнымі людзьмі было заўважана вяртанне Сонца на больш высокую арбіту пасля зімовага сонцазвароту, стала папулярнай канцэпцыя нараджэння або адраджэння сонечных бостваў. У традыцыйных культурах, дзе выкарыстоўваўся цыклічны каляндар на базе зімовага сонцазвароту, **адноўлены год** ушаноўваўся ў свеце канцэпцыі памерлых восенню і ўваскрэслых з надыходам вясны багоў. Варыянтам міфа з'яўляецца сюжэт, згодна з якім, боства не памірае, але сыходзіць на пэўны час. У старажытных грэкаў гэта Дзэметра (Кора), у егіпцянаў — Асірыс. Усе яны звязаны з аграрным культам расліннасці. У тым сэнсе, што «памерлае» зерне, кінутае ў зямлю, прараствае — «уваскрасае» жыт-

62 нім коласам. Ды і хрысціянская гісторыя пра Ісуса Хрыста, чыё ўваскрэшэнне мы святкуем што-весну, таксама была вырашана ў аграрна-міфалагічным ключы як гісторыя памерлага і ўваскрэслага бога. У нашых продкаў-язычнікаў такім богам быў Ярыла, бог Расліннасці, які штогод паміраў, аддаючы сваю моц прыродзе.

Што-веснуnanoў адраджалася не толькі расліннасць, але і плоцкае каханне. Пачыналіся вясновыя вяселлі, маладыя людзі шукалі сабе пару. Для маладога вясновага бога таксама абіралі нявесту і называлі яе Ярай або Ярыліхай. Маладую дзяўчыну саджалі на белага каня, апраналі ў белае адзенне, а галаву ўпрыгожвалі вянком з першых палявых

кветак. Абодвух, Ярылу і Яру, вывозілі на конях у поле і казалі: «Куды нагою, там жыта капною, а куды вока зірне, там колас зацвіце!» А **жыта**, вядома ж, было асноўнай злакавай культурай і пайшло ад слова **жыццё**. Пасля гэтага мужчыны і жанчыны ішлі качацца на поле па «Ярылінай расе». Такім чынам яны спадзяваліся набыць цудадзейныя якасці, зрабіцца моцнымі і здаровымі. Язычнікі верылі, што агульны вясновы росквіт павінен абудзіць у людзях пшачоту і палкасць. А людское каханне, у сваю чаргу, — павялічыць урадлівасць палёў. Тут яны дэманстравалі той бок нястрыманага кахання, які паэты сёння называюць ярай жарсцю, і які знаходзіўся пад уладай бога Ярылы. У гэтым выпадку — бога Кахання.

Бязлітасны Бог вайны

Калі параўнаць нашага Ярылу з грэчаскім Арэсам і рымскім Марсам, можна знайсці шмат агульнага. Усе яны ўвасабляюць яркую сілу і адраджэнне прыроды, маюць некалькі жыццяў і з'яўляюцца боствамі вайны. Такімі ж раз'ятранымі і адважнымі, як Яравіт або Геравіт — бог вайны ў балтыйскіх славян. Бог, якога, як і Ярылу, ушаноўвалі ўвесну ваярскімі саборніцтвамі сярод юнакоў і чыё капішча знаходзілася на тэрыторыі цяперашняй Германіі.

Атрыбутам Яравіта быў залаты шчыт, які падчас вайны неслі перад войскам. У мірны час шчыт сімвалізаваў Сонца, яго нельга было зрушваць з месца. Яравіт лічыўся апекуном гаротных і слабых, але да ворагаў літасці не меў. Балта-славянскія ваяры заўсёды лічылі, што лепшая ахвяра Яравіту — зрынуты праціўнік. Таму ў раз'юшанасці і шаленстве падчас бою не саступалі свайму богу.

А якімі ваярскімі функцыямі валодаў наш Ярыла? Па-мойму, чалавечая галава ў ягоных руках гаворыць пра многае. Такі трафей у старажытных воінаў заўсёды азначаў канчатковую перамогу над ворагам. Невыпадкова ў свеце так доўга захоўваўся звычай насаджваць варожую галаву на дзёду, вывешваць яе на браме.

У гэтай сувязі ўзгадваецца старажытнарускі абраз «Цуд Георгія аб Зміе», дзе святы Юр'я на белым кані ў адной руцэ трымае меч, а ў другой шчыт з выяваю сонца ў выглядзе чалавечай галавы. Апроч таго, выява ўзброенага вершніка агульнавядомая як вобраз Святога Георгія Пераможца. Таго самага, які на Беларусі завецца Святым Юр'ем і які ў хрысціянскія часы пераняў язычніцкія функцыі бога Ярылы. Больш таго, у часы Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай Юр'я лічыўся адным з самых шануемых святых сярод вялікіх князёў і простых воінаў, гараджан і сялян. Усё насельніцтва нашай старажытнай дзяржавы ўспрымала яго як абаронцу краіны. У гонар Юр'і будаваліся храмы і кляштары, на сакральных месцах знаходзіліся абразы з выявай святога.

Потым ушанаванне Юр'і ўкаранілася і ў народным календары, святы якога адзначалі 6 мая і 9 снежня. Тыя святы, асабліва вясновае, былі напоўнены абрававымі дзеяннямі, песнямі, павер'ямі і прыкметамі. Але ў іх ужо не было бачна ваярскіх функцый святога, перададзеных яму некалі Ярылам. Святы Юр'я пачаў апекавацца толькі земляробствам і жывёлагадоўляй.

Са знікненнем ваярскіх рысаў улюбёнага святога, мы згубілі іх і ў сабе. Таму, магчыма, нас і пачалі называць самым талерантным народам у свеце. Гэта таксама някепска. Але і ваяўнічасці нам не зашкодзіла б. Канечне, не такой крыважэрнай, як у нашых далёкіх продкаў. Але... Даўно ў беларусаў быў папулярны сюжэт балады пра Юр'ю і паганага Цмока, які хацеў зжэрці прынесеную яму ў ахвяру каралеўну. Але Цмока Юр'я перамог, ён працяў яго дзёдаю. Каралеўна была выратавана. Гэтая балада з'яўляецца алегорыяй. Рознае ліха з надыходам хрысціянства малявалі ў сусветнай міфалогіі ў выглядзе Змея. Ну а каралеўна, як вы разумееце, сімвалізавала саму краіну. І заўсёды падчас нейкага ліха, што ахоплівала краіну, павінен быў знайсціся рыцар, які па прыкладзе Святога Юр'я выратаваў яе. Бясспрэчна, што некалі бовтва, якое раз за разам знікае з беларускай свядомасці, па ўсіх законах прыроды павінна адрадзіцца.

Малюнкi Вадзіма БАГРЫЯ

ТЭАТР ПАД СІНІМІ КРЫЛАМІ

Алена ІВАНЮШАНКА

«Тэатр — гэта такі свет, у якім ёсць месца для кожнага», — лічыць Таццяна Аляксандраўна Анікіна, кіраўнік дзіцячай студыі «Сіняя птушка» Нацыянальнага цэнтра мастацкай творчасці дзяцей і моладзі. Ужо пяты год калектыў носіць званне ўзорнага.

У знакамітага драматурга Метэрлінка ёсць п'еса пра дзяцей, якія ідуць на пошукі шчасця. Калі яны знойдуць Сінюю Птушку, то і стануць шчаслівымі. Адноўчы Таццяна Аляксандраўна прагнулася з гэтымі словамі на вуснах і зразумела: лепшай назвы для дзіцячага тэатральнага калектыву не прыдумаць.

У рэпертуары студыі за больш чым 10 гадоў існавання — шмат яркіх, арыгінальных пастановак. Напрыклад, у спектаклі «Дзякуй Андэрсану», прысвечанаму 200-годдзю славутага казачніка, на сцэну выйшлі ўсе ўдзельнікі трупы: самую маленькаму было 4 гады, а самую даросламу — 18.

Цяпер трупа працуе над спектаклем «Макавае зярнятка». Гэта вясёлая варыяцыя на тэму казкі «Прынцэса на гарошыне». У ёй дасціпна адлюстраваны сучасныя рэаліі — барацьба маладых людзей за месца пад сонцам. Сёння многія лічаць, што лепш уладкаваўся ў жыцці той, хто ўмее локцямі выбіць сабе сацыяльныя і матэрыяльныя даброты. Але ж на справе аказваецца, што самымі каштоўнымі для чалавека па-ранейшаму застаюцца сям'я, сябры, любоў, пяшчота.

У тэатры «Сіняя птушка» на кожнай рэпетыцыі смех суседнічае з карпатлівай працай. «Тут лягчэй дыхаць», — прызнаюцца юныя артысты. І дадаюць: «У студыі заўсёды можна падзяліцца ўсім, што з табой здараецца, не саромецца выказаць свае думкі ўслых, займацца любімай справай. Тут цябе акружаюць сябры». Я слухала і думала: цудоўна, калі ў дарослае жыццё чалавека паднімаюць крылы радасці, творчасці і натхнення, як у выхаванцаў студыі «Сіняя птушка».

Свята ў Палацы Рэспублікі.
Пасярэдзіне Таццяна Аляксандраўна АНІКІНА

Свята ў Палацы Рэспублікі. 9 мая

Спектакль «Увесь свет — тэатр» (прэм'ера 2008 г.)

Спектакль «Увесь свет — тэатр» (прэм'ера 2008 г.)

«Гісторыя, якая здарылася з Пецем» (прэм'ера 2011 г.)

